

24 Izam

813

ANUARUL

INSTITUTULUI

PEDAGOGIC-TEOLOGIC ORTODOX ROMÂN DIN ARAD.

(ANUL ÎNTEMEIERII 1812.)

ANUL ȘCOLAR 1908 9.

REDACTAT DE

ROMAN R. CIOROGARIU

PROTOSINCEL. DIRECTOR.

ARAD, 1909.

TIPARUL TIPOGRAFIEI DIEC. GR. OR. ROM.

201.537

V 1970

ANUARUL

INSTITUTULUI

PEDAGOGIC-TEOLOGIC ORTODOX ROMÂN DIN ARAD.

(ANUL ÎNTEMEIERII 1812.)

ANUL ȘCOLAR 19089.

REDACTAT DE

ROMAN R. CIOROGARIU

PROTOSINGEL, DIRECTOR.

Biblioteca Centrală și Regională Arad

OTTECA

No. inv. de spețire

19

837

40/46

ARAD, 1909.

TIPARUL TIPOGRAFIEI DIEC. GR. OR. ROM.

Științele naturale și dragostea pentru natură.

Trăim în era aplicării științelor naturale, dar prea des auzim : „din științele naturale nu mai știu nimic“. Oamenii dela cari aștepti o cultură generală, lipsindule cele mai elementare cunoștințe din științele naturale, nu-și pot explica unele lucruri și fenomene din jurul lor și viața de toate zilele. Oamenii cari nu au studiat, au mai multe cunoștințe din secretele naturei decât acei, cari au învățat prin liceu științele naturale. E adevărat că traiul nostru de astăzi a modificat viața așa, că o mare parte o petrecem la masa de scris, dar putem pune vina și pe educația din gimnazii, unde științele, deși importanța lor se accentuează de 30 de ani și mai bine, se predau numai de mântuială.

În școalele secundare în loc să se lățească mai departe, cunoștințele anterioare ale elevilor, în loc să le desvoalte dragostea, simțul și plăcerea pentru lucrurile din natură, pentru lucrurile reale, punând o bază sigură părerilor noastre despre lucrurile înprejmuitoare, în loc să ne deie cunoștințe, cari să ne conducă și arete calea, să ne explice raportul dintre noi și lumea din jurul nostru, în loc să ne arete viața sub toate manifestările ei, până acum ne-a dat alături de descrieri seci numai un pomelnic lung de nume românești și științifice, din cari prea puține au rămas în mintea elevilor și ce a rămas nu erau de folosit în

viața practică, lipsind ori ce bază de a le putea aplica. O mare greșală a întregului învățământ că dragostea față de natură a neglijat-o. Cărțile didactice bune pentru orientare și ca manuale auxiliare elevilor în institutele unde științele naturale erau predate de specialiști, profesori versați în științele naturale, dar rele și păgubitoare pentru institutele, în cari manualul de învățământ e singurul razim al instrucției, fiind lipsite de orice avânt, adevărate călindare, cuprinzând numai date seci, nu puteau crea dragostea față de natură. Au mai lipsit și profesorii specialiști, recvizitele de învățământ, muzeele cu colecțiuni, așa că cele mai multe lucruri se puteau vedea numai în tablouri mult, puțin reușite, dar totdeauna insuficiente pentru instrucțiune.

Învățământului în natura liberă încă i-se da prea puțină importanță, excursiunile, cari singure ar fi în stare să împlinească lacunele lăsate de planul de învățământ prea teoretic, sunt neglijate. Așa că lecțiile din istoria naturală nu erau a lucrurilor cunoscute în natură, ci a unui paragraf oarecare din carte, care dacă eră pe aceeași pagină cu un paragraf care diferă de el ca conținut, prin faptul că erau vecine în carte, erau tratate în aceeași lecție. — Cunoștințele erau legate de carte și așa îndată ce la sfârșitul anului schimbau cartea, schimbau și cunoștințele și când nu mai aveau lipsă de carte, nu mai aveau lipsă nici de cele învățate.

În felul acesta nu s'a putut crea *dragostea de natură*. Instrucția se mărginește numai la date seci și fără viață. Ori cât de mult se accentuiază în suatele de scrieri didactice și metodice importanța științelor naturale pentru formarea caracterului și a „*interesului pedagogic*“ : „*interesul empiric*, adică dispozițiunea, care ne dă impulsul de a cunoaște ființele,

lucrurile și fenomenele după înfățișarea lor, a constată raporturile între ființele, lucrurile și fenomenele multe și diverse și a le cuprinde clar cu spiritul, *interesul speculativ* care ne sădește în noi lucrarea spirituală a cugetării, a judecății și a concluziunilor, pe cari le facem pentru a ne clarifica prin lucrurile cunoscute asupra lucrurilor și relațiunilor mai puțin cunoscute sau necunoscute încă, a *interesului estetic* adică interesul pentru frumosul și armonia în forme, colori și tonuri, *interesul de simpatie față de individ și societate și interesul etic-moral și religios*", oricât de mult se accentuiază importanța studiului naturei, care „de timpuriu ne-ar da o bine întemeiată *filosofie a vieții*“, și ar sădi în noi „aceea tainică presimțire despre unitatea tuturor forțelor“ din univers, oricât de multe cunoștințe naturale vom fi îngrămădit după vr'un sistem și metod oarecare în creieri elevilor, dacă nu le-am sămănat în suflet și dragostea pentru cele din natură, pe cari în tot decursul vieții le au înaintea ochilor, am lucrat ca grădinarul, care a sădit cea mai frumoasă și mai de folos floare în praful uscat al drumului.

Dragostea de natură e acest tainic sentiment, care face ca să învie toate în jurul nostru, e aceea putere D-zeiască din sufletul nostru, care dă viață și valoare tuturor lucrurilor din natură; e o forță morală, care apropiindu-ne de cele din jurul nostru ne arată valoarea adevărată a existenței noastre și așa drumul, pe care înaintând nu vom avea nici când părerii de rău. Cu cât e mai mare dragostea de natură în un om, cu atât e mai bun, mai moral. Nici nu ne putem închipui un om, care iubind și cele neînsuflețite din jurul lui, ar putea să facă neajunsuri unui membru al societății omenești. El va prețui și se va simți mișcat până și de dragostea de viață a

unui verme, care simțind un dușman în apropierea lui, cearcă să fugă și să-și mântuiască singurul bun ce-l are: viața; se va simți mișcat de dragostea părintească a unei mici păsărele, care îndură foame și toate ostenelile, ca să sature cele 7—8 guri, cari le are acasă în cuib; și atunci cum va putea un om cu simț pentru natură, să răpească părintele sau averea copiilor săraci?

Din cărți se pot învăța multe. Toate cele bune, frumoase și folositoare se pot învăța din ele și găsim indicări asupra felului cum se pot dobândi pentru dragostea de natură nu se poate scrie carte. E una dintre cele mai nobile calități ale sufletului, care dacă a străbătut odată inima omului o lasă pentru totdeauna caldă și ca la orice calitate sufletească și ea trebuie să fie înăscută, ea e o moștenire și cel mult că o putem adăuga, o vom putea întări prin instrucție, sau o putem nimici prin neglijare.

Primele impresii din lume ale copilului dau prima hrană iubirii de natură. În anii primi ai copilăriei, pe nesimțite să furișează în sufletul lui acest sentiment. Mai cu seamă la țară, copilul vine în nemijlocita atingere cu obiectele din natură cu flori și frunze cu galițele de casă, se face prețin de cruce cu cățărul și cu pisica, și ce e mai natural decât ca în naivitatea lui să vadă, — ceeace noi numai după lungi observări și meditări mai putem recunoaște, — o asemănare oarecare între el și lucrurile din jurul lui.

Primele cunoștințe despre lucrurile din natură formează cadrul, în care copilul țese toate celelalte cunoștințe. Caii împăraților din povești vor sămăna cu caii lor, precum curtea împăraților din povești cu curtea lor sau a vecinului lor. — De câte-ori spunând povești nu te întreabă copilul dacă avea

împăratul și porumbi în curte ; cea mai bună dovadă că în închipuirea lor toate lucrurile sunt întocmai ca cele din lumea reală. — Fenomenele și frumsețile naturii nu pot decât întări dragostea pentru fire. Curcubeul, un răsărit și un apus de soare, o noapte frumoasă și înstelată, o furtună văzută în copilărie ne lasă în suflet urme adânci și impresiile căpătate în aceasta vreme sunt cele mai curate și cele mai trainice. Toate lucrurile au un deosebit farmec pentru copii, nu mai trebuie să li-se tragă atențiunea, să li-se explice, așa ca să-și poată face despre toate lucrurile idei clare și să-și poată da seama despre cele văzute și să le combine cu ideile, noțiunile formate și părerile lor de mai înainte. În felul acesta copilul, încă înainte de a ajunge pe băncile școalei, își va forma o părere despre lumea din jurul lui, toate cele văzute îi revoc în memorie un anumit cerc de idei și sentimente, pentru el toate vor avea viață, le îmbrobode pe toate în dragostea de natură.

Ajuns în școală cercul de idei i-se mărește. Ce ar fi mai natural decât să i-se mărească și dragostea pentru natură. Cu cât ne e mai mare cercul cunoștințelor, cu atât e mai bogată și lumea sentimentelor. Prin înțelegerea unor fenomene și relațiuni se mărește interesul nostru, iar acesta e înainte mergătorul dragostei pentru lucrurile în a căror taine am pătruns.

Pătrunderea chiar până la migăleală de amănunțită ne face mai temeinic cunoscută o chestiune sau un obiect oarecare. Pentru ca cineva să iubească un obiect de învățământ, trebuie ca să-i pătrundă câtuși de puțin în spiritul lui, să vadă că învățarea aceluia, nu e o greutate pentru el, și ce e mai de căpetenie, să se convingă că el are trebuință de obiectul

respectiv și în viață, să vadă binefacerile cunoștințelor studiului. Foarte mulți elevi urăsc un studiu, nu pentru că nu ar avea nici o aplicare, sau că nu ar fi capabili ca să-l învețe, ci pentru că nu au fost destul de străduitori, când au primit cunoștințele elementare din respectivul studiu și anume, sau pentru că au nesocotit, sau pentru că nu au înțeles importanța studiului. De când începe omul să se întrebe, pentru ce trebuie să facă un lucru, sau pentru ce nu-l poate face, nu mai poate fi privit ca un copil, care primește tot ce-i spui, ci va trebui să-i demonstrezi, că tot ce face, face pentru binele lui. Cu plăcere lucrăm numai la lucrurile, cari ne sunt folositoare.

Va trebui deci, ca ținându-se cont de cunoștințele elevilor, cari pot fi foarte diferite, să se explice în primul rând importanța științelor naturale, să se justifice apoi, chiar și dacă nu e de justificat, metoda după care se predau științele naturale și pe care trebuie să-l urmăm conform planului și manualelor de învățământ, să se arate foloasele, ce le are pentru viață din acele studii și acomodându-se mai bine spiritului viu al elevilor, profesorul să pună în cursurile sale viața și viața, care îi lipsește literelor tipărite; să se caute se producă în mintea elevilor asocieri de idei între științele naturale și celelalte studii, fiind aceasta ușor de făcut.

Să ne închipuim numai cât de ușor putem face aceasta asociere între poezie și științele naturale. Descrierile poetice, dacă acestea nu sunt prea subiective, ceea ce ar fi în detrimentul științelor, sunt un foarte bun mijloc pentru învățarea științelor, mărind totodată și dragostea pentru natură. Ușor s'ar putea face o apropiere între științele naturale, reli-

giune și geografie, matematică, geometrie și chiar între studiul limbilor clasice.

Dacă s'ar face o apropiere între studiile din școalele secundare, elevii ar înțelege mai bine importanța studiilor pentru viață, s'ar produce o armonie între cunoștințele de totfelul și un mai clar sistem de idei. S'ar putea așa face, ca toate cunoștințele ce le capătă elevii în școalele secundare, să fie o augmentare a cunoștințelor din științele naturale.

Interesul copilului pentru explicarea fenomenelor din natură, oricât ar cercă să-l nimicească împrejurările între cari trăim o bună parte a vieții izolați de tot ce se petrece în natură, va rămâne încă în om, cum rămâne magnetismul renitent în fierul moale ale mașinei dinamo-electrice și nu va trebui decât să vie numai prilejul și forța necesară ca interesul acesta să se mărească. Prilejul acesta ni-l dă preumblările în liber, iar forța necesară se poate acumula din studiul științelor naturale și meditarea asupra celor văzute în natură. Copiilor le atrage atențiunea numai calitățile externe ale lucrurilor cum e dulceața fructelor mirosul, culoarea și forma florilor. Dar întocmai precum din magnetismul remitent se poate produce electricitate, care va întări magnetul, tot așa interesul pentru calitățile externe ale lucrurilor va produce în sufletul copilului abstracțiuni, cari fiind mai generale, vor întări tot mai mult interesul pentru toate calitățile și fenomenele, câte se pot observa la un corp din natură. Sufletul oamenilor maturi poate fi stăpânit și de interese pur ideale, iar științele naturale, pot și trebuie să cultive acest sentiment.

Câtă mulțămire sufletească are omul, când pe baza cunoștințelor primite a putut pătrunde în tainele grele de descifrat ale naturii, sau când vede

întocmirile așa de diferite ale lumii organice și anorganice ; când poate înțelege că viața veșuitoarelor e condusă de aceleași legi ca și a noastră ! Câtă liniște sufletească izvorăște din înțelegerea naturei și unității ce domnește în natură ! Cunoștințele adevărate și reale din științele naturale, au în suita lor cele mai nobile sentimente și mai senină filozofie a vieții. Predarea lor nu poate fi înșirarea unor date seci, ci pe lângă descrieri și principiile de a cerceta, trebuie să căutăm o continuă armonizare între lucrurile din natură și notele discordante din sufletul nostru omenesc. Cunoștințele generale, metodele de a cerceta și principiile de a privi natura, apoi armonia dintre lucrurile din natură și sufletul nostru, simțul și interesul pentru natură, dragostea pentru ea, dacă au fost create în școală, le vom duce cu noi și în viață.

Având odată elementele și principiile de a cerceta și privi natura, călătoriile, preumblările noastre vor fi numai repetițiile lecțiilor din școală și de o parte și de cealaltă a cărărușei din luncă, ne vor zimbi vechi cunoscutele flori, frumoasele ierbei mărunte, ne vor însoți glasurile melodioase ale cunoscuților cântăreților înaripați, tîrăiturile de dragoste ale lăcustelor și greierilor. Toate vor avea un alt înțeles, preumblarea nu va fi pustie, și odichna în iarba verde și rece nu va fi clipe de plictiseală, în care cauți norocul unui trifoiu cu 4 frunze, ci adevărate momente de recreație sufletească, în care mintea noastră își poate scutura jugul istovitoarelor mizerii zilnice, și prin asocierile de idei, ce ni-le îmbie cele dinprejur, se va putea transpune în alte stări sufletești sau timpuri și recâștigăm vioiciunea lăsată pe băncile școalei. Micii călători, grăbiți prin pădurile de iarbă : furnicile, vor fi privite, nu ca păzitori ierbii

și umbrei ca acestea să rămână neatinse de noi, ci adevărați cetățeni binecrescuți, conștii de drepturile și datorințele lor. Niște jertfitori, cari pentru binele unui mușuroiu, își trudesă picioarele pe toate rozoarele, pe toate ogoarele fără ca să aibă vr'un interes personal, căci o biată furnică nu are familie, nu are copii, iar cât e ea de capul ei, ar putea trăi și mai ușor fără prea multă trudă și cu toate acestea muncește până se sfârșește purtată de un singur gând să-și mântuiască neamul și țara.

Și iată pe rivala ei în ale sirguinței: albina, colindă toate locașurile unde poate primi câte un păhărel de nectar și până când gustă din potirul florilor se poartă cât se poate de cuviincios, dar îndată ce iese din ospătărie pe drum cătră cealaltă ospătărie (floare) e întreagă numai joc și zumzet. Numai joc și voie bună pân' își adună în arșița soarelui nectarul și polenul florilor pentru hambarele stupului. Nici ele nu adună pentru bătrânețe sau pentru ca să-și fericească copii, ci pentru copii altora din neamul și satul lor. Când mor de bătrâne și de ostenite nu se mai cugetă la testament și nejelită rămâne în câmp împrejmuită de flori. E una cari și-a făcut datoria. Ce e pentru natură *viața individului*? Pentru fire și viața speciei încă e ceva trecător, iar a individului e o clipă. Poate aceasta e și filosofia vieții lor, care le dă liniștea și „mulțămirea sufletească” de nu se revoaltă în contra sorții, care le-a făcut un nimenea, o jucărie de viață menită să fie cheltuită pentru alții, să nu aibă nici o plăcere în viața lor, decât plăcerea muncii, pe care noi oamenii nici nu o cunoaștem în de-ajuns, să nu cunoască iubirea, mulțămirile și bucuriile cercului amiliar. Cu câtă abnegație își așteaptă moartea după ce a străpuns fără să fie îndemnată de cineva, primul

dușman ivit în apropierea moșiei lor. Cât simț de ordine și curățenie la acești colindători înaripați de a căror colindare se bucură toate florile grădinei.

Câte nu vom putea învăța noi dela albine și dela furnici?

Este o foarte strânsă legătură între flori și colindătoarele albine, pețitori cum i-am mai putea numi.

Ca în tot în ce e un dram de viață și plantele ca individ nu trăesc pentru ele, ci tot numai ca să perpetueze viața care a fost în ele. Ștejarul cel mare pune o parte din puterea lui de viață în ghinda cea mică, pomii în simburii poamelor, florile în semințe. Viața nukului o găsim în rodul lui *în nuce* cuprinsă. Câte sfortări fac plantele, ca să rămâie și pe după moartea lor viață sănătoasă și completă!

Primăvara când mugurii crep de sănătate și viața, ca să producă ramuri și flori, e planta în cea mai febrilă muncă. Florile încă nu sunt altceva decât tot ramuri, a căror destinație e să plămădească aluatul unei nouă vieți să se îngrijească de reproducerea vieții. Mobilzează și transportă tot din corpul ei, magazinul de rezerve și hrana adunată în vara trecută și-o duce în ramurile tinere mai dornice de viață și mai ușor de însuflețit.

La chemarea călduroasă a razelor de soare ies din muguri florile, cari atârinate de ramuri în rochițele lor colorate așteaptă miri. Câte flori atâtea caractere, unele mai mult altele mai puțin viclene. Toate vreau să se mărite și conform legii universale în natură, cearcă ca mirii să nu fie neamuri prea de-aproape. Fiecare pistil să fie fructificat cu polenul unei flori streine, căci polenul din aceeași floare în unele cazuri e venin pentru ea. Să vezi acum pe

micile cochete ! Unele neglijente despart organele reproductive femele de cele masculine și lasă la voia întâmplării și a vântului fecundația, altele însă și cele mai multe sunt acestea, recurg la toate mijloacele, ca să fie fecundate cu polen strein, așa își întocmesc pistilul încât polenul staminilor din aceeași floare nu poate ajunge să le fecundeze și e necesară o intervenție streină.

Mijlocirea o fac în cele mai multe cazuri insectele, cari colindând din floare în floare duc cu ele polenul și-l sădește pe pistilul floarei vecine. Ca acest schimb să se facă, floarea ademenește cărăușii în diferite feluri ; îmbracă hainele cele mai pompoase să fie mai ușor de observat, se îngrijesc și risipesc în jurul lor cele mai frumoase parfumuri și pun în fundul potirului nectarul cel dulce și ademenitor.

Coloarea florilor nu e pentru împodobirea câmpului, ca ochilor nostri să facă mai bună impresie, nu pentru noi oamenii sunt minunățiile acelea de colori, câte ni-le arată florile câmpului, ci pentru acei, cari le pot face și vr'un bine, pentru ca ele să fie mai ușor observate de insectele, cari le aduce polenul florilor streine. Tot așa e și cu mirosul și cu mierea ce o produce floarea. Nu pentru noi oamenii s'au făcut toate câte s'au făcut cum ne place a crede, ci și pentru alte, poate chiar neînsemnate jivini, cari în împărăția cea mare a viețuitoarelor sunt egale și au tocmai atâta drept de a trăi cât avem noi oamenii. În natură numai cari sunt în stare să se fericească pe ei singuri au dreptul să trăiască, cei neîndemânatici pier. În natură nimic nu se face în cinste, toate câte se dau de voie bună, se dau în schimb. Cei lucrători totdeauna își pot câștiga cele trebuincioase, numai cei leneși sunt supuși altora.

În natură nimic nu se face fără țintă și toate acțiunile sunt îndreptate spre atingerea unei și aceleiași ținte. Floarea trebuie să producă sămânța, ca prin aceasta să se îngrijească de generațiile viitoare și ca să corespundă acestei datorii ea își concentrează toate puterile de cari dispune. Între ele nu sunt desgustate de viață, căci toate muncesc din toate puterile, nu au vreme de plictisit. Și câte alte nu ne mai învață plantele, cât îndemn spre muncă nu ne dau ele și cât de mult spun aceloră, cari știu să le înțeleagă limba lor !

Lângă sobă ați stat vre-odată de vorbă cu lemnele cari ard ? Ați întrebat vre-odată cum își iau ele masa ?

Plantele își scot mâncarea parte din pământ, parte din aier. Din pământ primesc unele materii cari se disolvă în apă și cu apa ajung în corpul lor. Dacă ardem un lemn, o parte a materiilor, cari sunt luate din pământ rămân ca cenușă, sunt din țărână luate și rămân ca țărână după ce au încetat a mai fi, se întorc de unde au fost luate ; materiile luate din aer la ardere se duc și trec în aer de unde li-s'a dat. Dar la ardere pe lângă cenușă și carbon-dioxid mai căpătăm încă și căldură. Minteă noastră se întreabă îndată, de unde e căldura aceasta latentă în corpul lor ? Toate trebuie să aibă un izvor ! Din mâncarea ce o primesc ele din pământ și din aier, noi în laboratoarele noastre nu suntem în stare să producem ceva organic, acest brevet e secretul lor exclusiv.

Știm că pe lângă hrana ce o primesc plantele din pământ și din aier, mai au nevoie și de lumina soarelui, căci fără de lumină nu pot face asocierile cari le găsim în corpul lor. Dela soare primesc ele

și căldura ce se produce la ardere. În fiecare plantă își amanetează soarele o părticică din puterea sa. Darnicul soare pentru o zimbire dă fiecăreia traiul. Lucirea soarelui e pentru ele o condiție de viață. Acelea cari n'au avut noroc de lumină, nu capătă nici culoarea verde caracteristică tuturor plantelor, cari se pot nutri singure.

Ați încercat vreodată să stați de vorbă cu arborii uriași și strâmbi din vre-o pădure bătrână? Cel care cunoaște povestea ce o spune lemnul când arde și care poveste o tălmăcește chemia, nu va vede liniștea din pădure. Liniștită și neînsuflețită e pădurea numai pentru cei ce nu o înțeleg. Viața ei liniștită și neturburată, pentru cel care nu o înțelege e pentru cel care o cunoaște plină de lupte, de cele mai mari lupte ce s'au dat pe pământ: E un vecinic războiu pentru pământ, pentru care ne sângerăm și noi, un vecinic războiu pentru aier pentru a cărui cucerire, drept că cu altă țintă, ne îndemnăm și noi tot mai mult în ziua de astăzi și un vecinic războiu pentru soare, pe care dintre noi oamenii doar Diogene l-a prețuit cum trebuie. Războiul îl câștigă acela dintre ei, cari va avea mai mult pământ, mai mult aier și mai mult soare, căci cei ce n'au aceste trei, trebuie să moară. În pădurile întunecoase afară de bureți nu vezi altă plantă pe pământ. Toți arborii se silesc să întreacă pe semenii lor răpindule razele soarelui, iar cei din umbră mor de foame, sau caută un loc unde pot să se uite și ele la soare. De câte ori nu se îndoaie un arbore ca să capete lumină. Fiecare strâmbătură poate spune de lipsele cari le-a îndurat respectivul arbore, sau de dorul de viață pururea amenințată. Noi oamenii în luptele noastre nici când nu facem eforturile pe cari le fac ele; noi în cele mai multe cazuri

prea iute părăsim lupta. Câtă stăruință și străduință nu ne arată acești adorabili luptători !

De abia eșim din pădure în luminiș și natura ne arată alte lucruri de admirat, micile flori scot capul din iarbă și dă celui ce le înțelege graiul lor altă temă.

Cât de minunate sunt întocmirile cari împedecă ca la fecundare polenul să ajungă pe pistilul aceleiaș flori. La unele polenul ajuns pe pistil nu are nici o influință, floarea prin polenul ei propriu rămâne nefructificată, la altele e deadreptul stricăcios, e venin pentru plantă, cum o vedem aceasta la poranici (*Orchis*) și iar altele în lipsa unui strein primesc și polenul lor propriu.

În calea noastră răsare Ciuboțica cucului (*Primula officinalis*), sau Urechea ursului (*Primula auriculata*) și încep să ne povestească și ele ! Dacă cercetăm câteva flori, vom vedeă că în unele pistilul e mai mare decât staminii, în altele staminii sunt mai mari decât pistilul și că mărimea pistilului din o floare corespunde mărimei staminilor din floarea cealaltă și că chiar și polenul e diferit, iar fecundația nu se poate face decât cruciș, așa că albinele căutând mierea din potirul florii, iau cu ele polenul staminilor și-l duc în floarea vecină în care pistilul se află la aceeași înălțime.

La Sălvia de câmpuri (*Salvia pratensis*) și la Jale (*Salvia officinalis*) găsim alte întocmiri. Drumul spre miere e închis prin o barieră compusă din două pârghii paralele, cari stau în legătură cu anterele pline de polen. Când albina pătrunde în floare, pentru a se duce spre nectar, trebuie să împingă cu capul aceste antere, cari spărgându-se eliberează polenul, care în felul acesta presară întreg capul păros al albinei. Indată ce a părăsit albina floarea, cele

două pârgii vin la loc, parecă nu s'ar fi schimbat nimic și încep să funcționeze din nou la venirea unei alte albine. Albina cu corpul ei plin de pulbere fecundantă trece la altă floare, unde atinge pistilul cu aceeași parte a corpului și depune o parte a polenului.

La mărul lupului (*Aristolochia Clematitis*) sunt întocmiri și mai miraculoase. Fecundația o săvârșesc aici mai multe specii de musculițe mici, sau gândăcei. Părțile femele ale floarei ajung la desvoltare cu mult mai înainte, decât părțile masculine, e o floare *protogină*. Drumul spre nectarul de lângă organele reproductive, aici e condus prin un tub, care e închis prin niște perișori întocmai ca și gura vârșei, așa că celce a intrat odată în acest loc, nu se poate întoarce prea ușor; trebuie ca mai întâiu să se întâmple fecundația cu polenul adus din altă floare și numai atunci li-se dă prinsionerilor pașaport deschizându-se ușa temniței prin uscarea perișorilor din interiorul tubului.

La toate florile după ce s'a întâmplat fecundația, mai au loc și alte schimbări. Floarea își schimbă traiul de mai înainte. Până când eră fată mare la casă, ușa eră deschisă tuturor, dela cari putea să aștepte, că le va aduce cu ei mirele așteptat, dar îndată ce a trecut nunta, se desființează mesele la cari să servea nectar, pierde din splendoarea colorilor ademenitoare, floarea se ofilește și planta trăiește numai pentru ca să-și vază feciorii mari. Și iarăși alte gânduri! Ingrijirea care o vedem în natură în tot locul, o găsim și la sămințe. Fiecare specie are tendința să crească, să se înmulțască și să stăpânească pământul și așa sămânța trebuie plantată și ajutorată, ca să se deștepte la viață. Și plantele fac din nou tot ce le stă în putință. Pe unele să-

mințe le provide cu ghimpi, ca să nu fie atăcate de dușmani și să se poată prinde de părul animalelor, cari vin în atingere cu ele, altora le dă ca zestre o haină carnoasă și gustoasă, pe care animalele o caută foarte mult și așa aceste o duc cu ele în tot locul, d. e. poamele noastre pe cari le transportăm în parte noi, în parte paserile și celelalte animale, alte semințe sunt provăzute cu aparate de plutire, cum sunt smeurile de sburat a semințelor de teiu și de păpădie și iară altele au adevărate mașini, cari le îngroapă în pământul dădător de viață și a căror descriere nu poate avea loc aici. Toate aceste minunății sunt garanțele sentimentului, care tinde să perpetueze viața. Prin cunoașterea lor ne e mai ușor să înțelegem că suntem sub imperiul aceluiaș „îndemn ce învie pe câmp trandafirii“.

O singură preumblare ne poate aminti toate minunățiile de câte ne învață știința despre viața plantelor: fiziologia vegetală, ne poate aminti de toate câte le cunoaștem despre animale: viața lor atât de asemănătoare cu a noastră, cât e de mare dragostea lor pentru prăsilă, munca lor neîntreruptă pentru ași agonisi cele trebuincioase etc..

Privite prin lupa științelor naturale tablourile din natură vor fi altele și vor avea alt înțeles. Pleșuvii munți ai petrilor de var și dolomit, cari în picturi îi vedem așa de des în bătaia razelor soarelui plecat spre apus, nu ne vor mai face impresia trăinicieii, în ochii celor cunoscători nu vor mai fi munții, cari s'au împotrivit furtunei secolilor, ci niște bieți bătrâni, cari prin puțină lor rezistență au lăsat ca apa să-și scurme tuneluri prin ei și au format peșteri, cari în multe vremuri au adăpostit

oamenii de intemperii. Vom înțelege legătura ce există între forma lucrurilor din natură și fondul lor. Un mic cristal din un mineral oarecare cu fețele lui cioplite ne va spune despre armonia lucrurilor din natură mai mult decât se poate spune în cursuri de ani de zile din orice alt obiect, Materia cristalului și forma lui exterioară sunt în strânsă legătură una cu alta, iar regularitatea ce o găsim la aceste neînsuflețite și totuși cu o viață proprie celor încremenite, ne va deschide noi orizonturi sublimului. Cunoștințele despre părțile cele mai mici ale cristalelor despre molecule și atome, cari sunt până acum și vor fi până în sfârșitul veacului nevăzute, dar totuși cântărite și destul de binecunoscute, prin ipotezele cari le dau și lor mișcările văzute la planetele cerului înstelat, vor trezi în sufletul nostru măreția, de a regăsi *pe cele mari în cele mici* tot așa de tănuite minții noastre.

Tăcerea cu care bolta cerească își mișcă la pasul vremii hlamida ei de stele, văpăile poetizate așa de mult ale răsăritului și sfințitului de soare, deslănțuirea furtunilor, murmurul și liniștea, valurile și mișcătoarea singurătate a mărilor nu pierd din măreția lor prin faptul că le cunoaștem mai temeinic, poezia începe numai acolo unde înceată știința; și știința înceată prea curând! Prin învățarea științelor naturale armonia sufletului nostru crește.

Numai înțelegând pe cineva devii pretinul lui. Sentimentele de simpatie pentru lucrurile din natură le poate trezi în sufletul nostru numai cunoașterea adevărată, reală și amănunțită a naturei, trecută prin prisma sufletului nostru. Dacă cunoștințele nu au mișcat și coardele sufletului și nu s'au împreunat și cu sentimente, sunt ca florile nefecundate și nu aduc

roade. E adevărat că e lucru foarte anevoios să împărechezi cunoștințele din studiile naturale cu sentimente omenești, fiind acestea totdeauna subiective, dar dacă voim ca cursurile din științele naturale să fie cu folos făcute, trebuie să se dea mai multă importanță educației sufletești și vieții noastre interne. Trebuie aprins în inimi focul sacru al dragostei pentru natură. Iar aceasta numai așa o vom putea face dacă prin științele naturale vom educa sufletul întreg nu numai intelectul.

Victor Stanciu.

Din istoricul anului școlar.

Anul școlar 1908/9, s'a inaugurat la 25 August (7 Septembrie) prin chemarea Duhului Sfânt.

După terminarea actului religios, fiind tinerimea școlară întrunită în sala festivă a institutului, directorul, în fruntea corpului profesoral, deschide anul școlar printr'o cuvântare de îndemn, pentru carierele alese, a căror misiune este atâr-nătoare de vocațiune și devotament.

În 25 August (7 Septembrie) s'au început prelegerile.

Anul școlar a decurs regulat. Dintre evenimentele mai însemnate, remarcăm următoarele :

Aniversarea nașterii Maiestății Sale Preagrațiosului nostru rege Francisc Iosif I, s'a serbat prin serviciu divin și pauză școlară

Sentimentul de pietate și recunoștință față de fericita în Domnul, Preagrațioasa Regină *Elisabeta*, și-la exprimat institutul în ziua de 6/19 Noembrie, prin panachida oficiată în amintirea ei, în sf. biserică după care a urmat parentarea prin profesorul Dr. Petru Pipoș, în sala festivă a institutului.

În 2 Decembrie, ziua aniversară a domniei de 60 ani a M. S. Francisc Iosif I, s'a serbat prin doxologie și zi de repaos.

În 30 Noembrie (13 Decembrie) s'a serbat memoria fericitului Archiepiscop și Metropolit Andreiu baron de Șaguna prin parastas și ședință festivă aranjată de tinerimea seminarială în memoria Marelui Metropolit Șaguna.

În 8/21 Februarie s'a oficiat parastas în memoria marelui mecenat al tinerimei, Emanuil Gozdu.

Ziua aniversară a sancționării Constituției țării noastre, 11 Aprilie (29 Martie) 1848, s'a serbat în institut prin aprecierea istorică a acelui act, făcută pentru tinerimea întrunită în sala festivă, de profesorul Silviu Bejan

Comisarul consistorial Vasilie *Goldiș*, a vizitat institutul la 16/29 Septemvrie, asistând la prelegeri și la conferința didactică.

În 15/28 Decemvrie s'a ținut examenul corector de calificare învățătoarească, cu participarea comisarului consistorial Vasilie *Goldiș* și a comisarului ministerial Dr. Iosif Siegescu. Au prestat examenul 7 candidați, cărora li-s'a liberat diplomă de învățători.

Momente mai însemnate în viața institutului au fost:

1. La începutul anului școlar să institue noi profesori: la despărțământul pedagogic Avram Sedean și Cornel Sânjoan, iar la despărțământul teologic Dr. Lazar Iacob. Cornel Sânjoan își părăsește însă postul în 17/30 Noemvrie și este înlocuit prin profesorul Silviu Bejan. Pe lângă profesorii ordinari a mai funcționat la despărțământul pedagogic și profesorul practicant Victor Stanciu, predând mineralogia în curs III ped. în 2 ore la săptămână

2. Pe lângă sala școalei de aplicație s'a mai aranjat o sală deosebită pentru orele de praxă, ca să nu fie conturbate prelegerile în școala de aplicație, când profesorii de specialitate își fac praxa.

3. Societatea de lectură mai nainte comună pentru ambele despărțăminte să separează, constituindu-se separat societatea de lectură a tinerimei pedagogice și separat a tinerimei teologice.

4. Să aranjează biblioteci de clasă pentru fiecare curs din ambele despărțăminte.

5. Să elaborează regulament deosebit pentru ambele despărțăminte.

6. Escelenția sa dl ministru de culte și instrucțiune invită institutul a participa prin un delegat la cursul de so-

ciologie ce s'a aranjat în Budapesta în zilele dela 9 Martie până la 3 Aprilie, oferind 100 Cor. pentru rebonificarea spe-selor participantului. Conferința profesorală a exmis pe prof-Vasilie Micula, carele a și ascultat acel curs instructiv.

7. In luna Februarie s'a făcut clasificațiunile semestrale.

8. Escelența sa dl ministru de culte și instrucțiune pu-blică cere ca limba maghiară să se propună în 4 ore la săptămână în cursul I și II pedagogic.

Personalul didactic.

Nr. curent	Numele și calitatea	Anii de serviciu	A preles studiile	La despărț.		Nrul orelor pe săptămână
				teol.	ped.	
1	<i>Roman R. Ciorogariu</i> , protosințel, asesor în senatul bisericesc eparhial, profesor ordinar definitiv la despărțământul teologic, director al instut. ped. teologic, redactor la „Biserica și Școala“.	29	Omiletica	{II 3 III 2	—	10
			Catihetica	III 2	—	
			Pastorala	III 3	—	
2	<i>Dr. Petru Pipoș</i> , prof. ordinar definitiv.	28	Psihologia și Logica	—	{I 2 II 3	18
			Pedagogia	—	III 2	
			Metodica și Didactica	—	III 2	
			Practica	—	{III 1 IV 4	
			Orgazizația Istoria ped, și Metodică	—	IV 1	
				—	IV 3	
3	<i>Trifon Lugojan</i> , prof. ordinar provizor.	12	Cânt. bise-ricască	{I 2 II 3 III 3 —	{I 2 II 2 III 3 IV 3	*) 22
			Tipic	{I 1 II 1 III 1 —	{I 1 II 1 III 1 IV 1	
			Muzica in-strument.	—	I 4	
				—	II 3	
				—	III 3	

*) Numărul total redus provine din îmbinarea orelor de cântare și tipic la c. teol. și pod.

Nr. curent	Numele și calitatea	Ani de serviciu	A preles studiile	La despărț.		Nrul orelor pe săptămână
				teol.	ped.	
4	<i>Dr. Iustin I. Suciu</i> , protodiacon, prof. ordinar prov., șeful cursului II teol. și exortator la despărțământul teologic.	9	Stud. bibl. Ist. biser.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I} \quad 8 \\ \text{II} \quad 4 \\ \text{III} \quad 2 \end{array} \right.$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{I} \quad 6 \\ \text{II} \quad 4 \end{array} \right.$	— — — — —	24
5	<i>Dr. Teodor Botiș</i> presbiter, prof. ord. definit. catihet la gimnaziu, școala reală, preparandia de stat și școalele comerciale din Arad, șeful cursului I. teologic.	9	Teologia fundament. Dogmatica Morală Dreptul canonic Constituția	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I} \quad 3 \\ \text{II} \quad 5 \\ \text{II} \quad 5 \\ \text{III} \quad 6 \\ \text{III} \quad 1 \end{array} \right.$	— — — — —	20
6	<i>Nicolae Mihulin</i> , prof. ord. prov. șeful curs. IV. ped. custodele muzeului de naturalii bibliotecarul institutului exortator. la desp. ped.	7	Religiune Istoria naturală Geografie	— — —	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I} \quad 2 \\ \text{II} \quad 2 \\ \text{III} \quad 2 \\ \text{IV} \quad 2 \end{array} \right.$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{I} \quad 2 \\ \text{II} \quad 2 \\ \text{III} \quad 2 \end{array} \right.$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{I} \quad 2 \\ \text{II} \quad 2 \\ \text{III} \quad 2 \end{array} \right.$	20
7	<i>Vasilie Micula</i> profes. ord provizor, custodele muzeului fizical șef al cursului III. pedagogic.	2	Aritmetică Practică Geometrie Fizică Caligrafie	— — — — —	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I} \quad 3 \\ \text{II} \quad 2 \\ \text{III} \quad 2 \\ \text{IV} \quad 1 \end{array} \right.$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{IV} \quad 1 \\ \text{II} \quad 1 \\ \text{III} \quad 1 \end{array} \right.$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{III} \quad 2 \\ \text{IV} \quad 2 \end{array} \right.$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{I} \quad 1 \\ \text{II} \quad 1 \end{array} \right.$	17

Nr. curent	Numele și calitatea	Anii de serviciu	A preles studiile	La despărț.		Nrul orelor pe săptămână
				teol.	ped.	
8	<i>Avram Sedean</i> , prof. ord. provizor, șeful c. I. ped., conducătorul societăților de lectură	1	Limba rom. Practică Psihologia Științele ped. L. germană	I 2 II 2 — I 1 II 2 — — — — —	I 2 II 3 III 2 IV 2 III 1 — — I 1 II 1 III 1 IV 1	21
9	<i>Silviu Bejan</i> , profesor provizor, șeful c. II., prefectul alumneului.		Limba magh. Istoria Constituția patriei Practică	— — — — —	I 3 II 3 III 3 IV 3 I 3 II 3 III 2 IV 2 IV 1	23
10	<i>Dr. Lazar Iacob</i> , prof. ajutător, prefect de studii în seminar șeful cursului III teol.	1	Liturgica	III 3	—	3
11	<i>Alexiu Vesalon</i> , spiritual și economul seminarial.		Lit. practică	III 2	—	2
12	<i>Teodor Papp</i> , instructor de ore.	5	Economia	I 2 II 1 III 1	I 1 II 1 III 1 IV 1	8
13	<i>Dr. Aurel Damian</i> , medicul institutului.		Higiена	III 1	I-IV 2	3
14	<i>Iosif Moldovan</i> , instructor de ore.		Desemnul	—	I 2 II 2 III 2 IV 1	7
15	<i>Victor Stanciu</i> , prof. practicant.		Ist. naturală	—	III 2	2

Internatele.

A) *Teologic.* În anul școlar 19089 au fost în internatul teologic 62 elevi, dintre cari 5 stipendiști, toți solvenți cu 400 cor. la an.

B) *Pedagogic.* Se susține din taxele solvenților de câte 300 cor. și ajutor de 2500 cor. din bugetul diecezan, prin concursul economiilor făcute la regiul propriu din seminar. Au fost internați 67 elevi, dintre cari cu taxa de 300 cor. la an 31
gratuiți 36

Inregistrăm cu plăcere, că părintele ppresbiter Nicolau Roxin, ne-a trimis 10 saci de porumb pentru îngrășarea porcilor; mai departe părintele Dimitrie Maci, paroh în Kaprucza (Căpruța) 2 saci de fasole, părintele Iustin Nica, paroh în Milova 2 saci de fasole, Ioachim Turcu paroh în Tótvarad (Totvaradia) 1 sac de hrean și Romul Motorca paroh în Agriș 10 saci de var; Ioan Covaci 1000 părișori de pătlăgele.

Sub raportul religios-moral, elevii au îndeplinit prescripțiunile sfintei noastre biserici, cercelând în fiecare zi serviciul divin și împărtășindu-se cu sf. Taine în postul Nașterii și Invierii Domnului.

În ce privește starea sanitară, elevii, pentru taxa de 5 cor. au primit îngrijire medicală și medicamente.

Starea sanitară în general, a fost satisfăcătoare.

Biblioteca institutului.

În anul școlar 19089 biblioteca institutului s'a sporit cu 41 opuri în 51 volume. Astfel la sfârșitul anului școlar curent biblioteca constă din 2947 opuri.

Reviste abonate dentru biblioteca institutului sunt:

Biserica Ortodoxă Română.

Candela.

Revista Teologică.

Biserica și Școala.

Revista Literară și Științifică.

Teologisches Literaturblatt.

Neue Bahnen.

Századok.

Magyar Tanítóképző.

Natura.

Természettudományi Közlöny.

Bibliotecar: *Nicolae Mihulin.*

Muzeele.

a) Museul fizical.

La începutul anului școlar 1908 9 au fost de tot 273 bucăți în valoare de 944 cor. 78 fil. S'a sporit în decursul anului cu 54 bucăți în valoare de 180 cor. 17 fil. A scăzut prin uzurare (1°/₁₀—10°/₁₀) cu 37 cor. 96 fil., un obiect s'a spart.

Deci starea muzeului cu finea anului școlar 1908 9 e: 326 bucăți în valoare de 1086 cor. 99 fil.

Profesor: Vasilie Micula.

b) Museul de naturale.

Muzeul de naturale în acest an s'a sporit cu un schelet de om (*Homo sapiens*) în preț de 120 cor., și un glob sistem Kogutovicz în preț de 84 cor.

Custodele muzeului: Nicolae Mihulin.

c) Colecțiunea numismatică.

Colecțiunea numismatică constă din 14 bucăți bancnote și 201 bucăți monede.

Sporul în anul scol. 1908 9 a fost:

16 bucăți monede donate de părintele Ioan Codrean Sikló (Șiclău).

14 bucăți monede donate de P. C. Sa dl dir. Roman R. Ciorogariu.

4 bucăți monede donate de profesorul Nic. Mihulin.

Ingrijitor: Nicolae Mihulin.

Pregătirea practică a candidaților de învățători.

I. Scopul.

Scopul acestei pregătiri este: a-i introduce pe elevii preparandiali în *aplicarea practică a principiilor didactice și educative*, și anume: a) a-i face destoinici în *predarea metodică* a tuturor ramurilor de cunoștințe, prescrise pentru școala poporală elementară; b) a-i obișnuî de a menține *disciplina* recerută în școală; c) a-i face capabili să *conducă independent* atât grupări de clase ale școalei divizate, cât și toate 6 clasele școalei elementare nedivizate.

2. Mijloacele formării practice.

A) Asistare și exerciții în școala de aplicațiune preparandială.

În vederea scopurilor semnalate mai sus, elevii cursurilor III și IV pedagogic: a) *au asistat* în școala de aplicațiune, adnexată pe lângă institutul pedagogic, *ascultând serii de lecțiuni*, predate de învățătorul acestei școli, și luând notițe precise atât despre conținutul, cât și compoziția metodică a singuratecelor lecțiuni; toate aceste notițe au fost revizuite atât de profesorul competent, cât și de învățătorul școalei de aplicațiune; b) sub conducerea profesorului de metodică, elevii s'au deprins sistematic în predarea unor *tipuri de lecțiuni date*, din toate obiectele de învățământ; c) mai departe elevii *au compus (în scris) independent* lecțiuni și le-au predat, supraveghiați de acelaș profesor; d) elevii au mai făcut practică și ținând lecțiuni din studii principale, anume din religiune, limba maternă, limba maghiară, istoria patriei, aritmetică și geometrie, sub conducerea profesorilor respectivi, cari propun aceste studii în preparandie; e) apoi în o anumită ordine, stabilită de profesorul de metodică, în înțelegere cu învățătorul școalei de aplicațiune, și controlați de cătră aceștia, elevii s'au exercitat în conducerea *întregii școale nedivizate*; f) în fine elevii, pe lângă toate aceste, au mai făcut și lucrări metodice în scris, în fiecare lună câte una, despre subiecte corespunzătoare cu mersul învățământului din metodică.

B) Ospitățile.

Un mijloc potrivit pentru a completa pregătirea practică a candidaților de învățători, au fost ospitățile pe la diferitele institute de învățământ, respective educațiune, de pe teritoriul orașului Arad, anume în decursul anului școlar 1908/9 elevii din curs III și IV pedagogic, în parte sub conducerea directorului institut ped.-teologic și a profesorului de pedagogie, au ospitat la următoarele institute: 1. În ziua de 22 nov. v. (5 dec. n.) 1908 în *școala de surdo-muți*, unde dela orele 8—12, sub povățuirea domnului *Éliász Jakab*, directorul școalei, după ce am asistat la o scurtă conferință asupra surdo-muților, predată de numitul director, am vizitat rând pe rând toate clasele școalei, făcând în clasa I observațiuni metodice asupra tratării sonurilor cu ajutorul senzului tactil și a pozițiunii gurei, iar în clasele II—IV asupra exercițiilor de cugtare și vorbire, cu subiecte împrumutate din însaș experiența elevilor surdo-muți, iar în clasele V—VII predarea unei lecțiuni din istoria patriei (năvălirea Tatarilor în Ungaria). — 2. Ospitare s'a îndeplinit la 27 nov. v. (10 dec. n.) în *școala elementară* gr.-or. rom. din centru, dela orele 2—5, condusă de dl învățător-dirigent: Iosif Moldovan; aci elevii au făcut observațiuni relative la predarea sonurilor după metoda fonomimic, apoi au învățat a cunoaște exercițiile pregătitoare pentru scris, construite și aplicate cu multă dibăcie și succes, de către dl învățător-dirigent: Iosif Moldovan; în fine au avut ocaziunea de a constata și dexteritatea și independența în executarea desemnurilor elevilor acestei școale. — 3. Ospitare în 6/19 maiu a. c. în *grădina de copii* (institutul fröbelian), din strada Demeter, condusă de doamna Lujza Hanacsek, institut, în care candidații nostri de învățători vor avea ocaziune de a cunoaște mai de aproape sistemul de educațiune al institutelor fröbeliane.

După fiecare ospitare, în proxima oră de pedagogie, elevii au raportat oral asupra observațiunilor câștigate, iar după rezumarea rezultatelor ospitării, au făcut *dare de seamă în scris*, în forma unei lucrări aranjată după puncte de vedere pedagogice.

În 1/14 Noemvrie au participat elevii cursului I—IV-lea pedagogic, sub conducerea profesorilor Nicolae Mihulin, Vasile Micula, Avram Sedean și Cornel Sânjoan, la conferința Reuniunii învățătorilor ținută în Arad-Gaiu, unde prof. A. Sedean a ținut prelegere cu c. I. ped. asupra ortografiei.

Escursiuni școlare.

În anul 1908/9 s'au făcut următoarele escursiuni școlare:

În 21 martie (3 aprilie) 24 elevi ai institutului pedagogic-teologic sub conducerea prof. de prep. Nicolae Mihulin au plecat spre Fiume. În treacăt au vizitat orașul Szeged (Seghedin). de unde peste Szabadka-Zombor-Dálja și Broód au vizitat orașul Zágráb, capitala Croației și Slavoniei. În 23 martie (5 aprilie) la amiază au sosit în Fiume, unicul port al patriei noastre. Aici au vizitat toate locurile mai însemnate, în 24 martie (6 aprilie) au trecut cu vaporul în Abbazia. În aceeași zi seara au plecat spre Budapesta. Sosiți în Budapesta au cercetat universitatea, muzeul național, palatul regal, insula Margareta, și alte locuri însemnate. În 26 martie (8 aprilie) trecând peste Tisa, pe la Szolnok d. a. la 4 ore au sosit la Arad.

În 22 aprilie (5 mai) 42 elevi, sub conducerea directorului Roman R. Ciorogariu, fiind însoțit de 4 profesori, au plecat spre Mezöhegyes, unde au fost primiți de un funcționar, cu 14 căruțe, conducând și explicând vizitatorilor felul cum se lucrează pământul, în special sistemul de irigație, fabrica de cânepă și toate soiurile de vite cornute și cai, cu felul cum sunt ținute la pășune și în grajduri.

Societățile de lectură.

În anul școlar 1908/9 tinerimea dela institutul ped.-teol. din Arad s'a constituit, conform Rezol. cons. Nr. 4086 ex. 1908, în două societăți de lectură și anume:

A) Societatea de lectură a despărțământului teologic.

Membrii ordinari ai acestei societăți de lectură sunt: elevii din cursurile I—III teologic. Societatea de lectură a despărțământului teologic s'a constituit pentru anul curent în 316 sept. 1908 sub prezidiul directorului Roman R. Ciorogariu. Supravegherea și conducerea societății de lectură o încredințează pe anul școlar 1908/9 profesorului Avram Sedean.

De membrii în comitetul acestei societăți se aleg: președinte: Stefan Șerban, teolog c. III, secretar: Victor Gr. Filip, teol. c. II, notar: Dimitrie Morariu, teol. c. II, cassar: Liviu Dehelean, teol. c. I, bibliotecar: Ioan Neacșa, teol. c. II, controlor: Ilarion Iacob, teol. c. III., comisia literară: Solomon

Becsa, teol. c. III, Sabin Stefea, teol. c. II, Gerasim Andru, teol. c. I, comisia revizoră: Stefan A. Oprean, teol. c. II, Traian Barzu, teol. c. I.

Comitetul societății de lectură a ținut în decursul anului școlar: 15 ședințe, în cari a aranjat materialul pentru ședințele ordinare literare, etc

Societatea de lectură a ținut 18 ședințe și anume:

1 ședință de constituire.

10 ședințe ordinare literare.

3 ședințe extraordinare.

3 ședințe festive.

1 ședință administrativă și de încheiere.

În decursul acestor ședințe s'au ținut: 4 conferințe și s'au citit 13 lucrări din domeniul teologic, literar, istoric; s'au declamat 17 poezii din autorii: V. Alexandri, M. Eminescu, G. Coșbuc, A. Vlahuță, O. Goga, I. Negruzzi, G. Alexandrescu, D. Bolintineanu, M. Cioban, Dr. Gh. Gârda, T. Speranță, Jacques Normand (trad. de Țuicu); s'au executat 12 piese de cor din autorii: Vorobchieviciu, Kiriak, Dimitrescu, Costescu, Lugoian, Lachner, Crișan, și 5 piese executate cu vioara din autorii: Verdi, Beriot, Schumann, Enescu, Brediceanu.

În anul școlar curent s'au încasat:

a) Dela elevii desp. teol. ca taxe: 136 cor. —

b) Oferte benevole dela ședințele fest.: 32 „ 40 fil.

De tot: 168 cor. 40 fil.

Din suma aceasta s'au spesat în decursul anului școlar 1908/9 pentru trebuințele societății: 95.25 cor.

Subtrăgându-se această sumă din cea mai sus, rămâne pentru anul viitor 1909/10 suma de 73.15 cor.

c) Oferte benevole dela ședința festivă a duminicii Tomii pentru bibliotecile de curs: 153.65 cor.

Atât suma aceasta, cât și cea mai sus, sunt depuse la inst. „Victoria“ spre păstrare și fructificare.

B) Societatea de lectură a despărțământului pedagogic.

Membrii ordinari ai acestei societăți de lectură sunt: elevii din cursurile I–IV pedagogic.

Societatea de lectură a despărțământului pedagogic din Arad, s'a constituit pe anul curent la 6/19 sept. 1908, sub prezidiul profesorului Avram Sedean, căruia i-s'a încredințat

supraveghierea și conducerea societății de lectură, pentru acest an.

De membrii în comitetul acestei societăți se aleg: preșident: Avram Sedean, prof., vice-prez.: Petru Ciongradi, ped. c. IV, secretar: Ioan Hărduțiu, ped. c. III, cassar: Iosif Bulzan, ped. c. IV, notar: Ludovic N. Cioban, ped. c. IV, bibliotecar: G. Teaha, ped. c. III, controlor: Virgil Lugojan, ped. c. III. — În comisia literară: Gavril Mihuța, ped. c. IV, Iosif Chișiu, ped. c. III, Gavril Nuțu, ped. c. II. și Vasilie Mangra, ped. c. I. — În comisia revizoră: Aurel Baia, ped. c. IV și George Olariu, ped. c. III. — În comisia muzicală: Ioan Barbulescu, ped. c. IV, Teodor Baloșiu, ped. c. III, Ioan Țucra, ped. c. II și George Moga, ped. c. I. — (În decursul anului s'au făcut următoarele schimbări: Ludovic N. Cioban, ped. c. IV, președ. adhoc, secretar: George Olariu, ped. c. III, notar: Ioan Barbulescu, ped. c. IV. — În comisia literară: Eugen Spinanțiu, Valeriu Bragia, Vasilie Dolga și V. Drincu).

Comitetul societății de lectură a ținut în decursul anului școlar 12 ședințe, în cari s'a aranjat materialul pentru șed. societății de lectură.

Societatea de lectură a ținut 15 șed. și anume:

- 1 ședință de constituire.
- 9 ședințe ordinare literare.
- 1 ședință extraordinară literară.
- 3 ședințe festive.
- 1 ședință de încheiere.

În decursul acestor ședințe s'au cetit: 16 lucrări.

S'au declamat 36 poezii din autorii: Mihail Eminescu, Vasile Alexandri, George Coșbuc, Andreiu Mureșan, O. Goga, A. Pann, D. Th. Speranță, Roxa și N. Stejărel.

S'au executat 6 piese muzicale de autorii: V. Mozart, din opera Don Juan. Schuber și Brediceanu.

S'au executat 14 piese de cor, de autorii: Costescu, Lugojan, Vorovchievici, Kiriak, Porumbescu etc.

În anul școlar curent s'au încassat:

a) Dela elevii despărțământului ca taxe:	128 cor.	—	fil.
Din aceștia s'au spesat în decursul anului școlar 1908/9 pentru trebuințele societății	34	„	30 „
iar pentru bibliotecile de curs s'au dat . .	50	„	— „
Subtrăgându-se aceste sume din taxele incurse, rămâne p. a. viitor 1909 10 suma	43	„	70 „

b) Oferte benevole dela şedinţele festive	
pentru bibliotecile de curs	289 „ 25 „
plus suma votată de	50 „ — „

De tot: 339 cor. 25 fil.

Din aceştia s'au spesat în decursul anului şcolar 1908 9 pentru cărţile şi aranjarea bibl. de curs . . . 177 cor. 70 fil.

Subtrăgându-se această sumă, rămâne pentru bibliotecile de curs pe anul viitor suma de . . . 161 cor. 55 fil.

Atât suma aceasta, cât şi cea de sub A), sunt depuse la institutul „Victoria“ din loc spre păstrare şi fructificare.

Biblioteca societăţilor de lectură.

Biblioteca şi cabinetul de lectură, conform Rezol. cons. Nr. 4086 din 1908, au rămas pentru ambele societăţi comune.

Biblioteca s'a sporit în anul acesta cu următoarele opuri: Academia Română a dăruit 4 anale, seria II, tom. 30, apoi Istoria botanică de Dr. Dim. Grecescu, „Despre formarea zăcămintelor de petrol din România“ de L. Mrazec; Literatura medicală românească, de Dr. Gh. Crăiniceanu; „Cimituri româneşti“ de Tudor Pamfile, „Poezii populare“ de Tit. Bud., „Opere complete“ de Russo, „Prelegeri metodice din istorioare biblice“, de N. Crişmariu, apoi „Irena“ dramă de Neli Cornea, dăruite de autori.

S'a dăruit din partea consiliului orăşenesc Timişoara „Temesvár és Délmagyarország“, de Dr. Bodor Antal.

În decursul anului s'au procurat 5 opuri

La sfârşitul anului biblioteca constă din 1791 de opuri în 2337 de volume.

Pe lângă aceea s'au întreţinut în cabinetul de lectură 18 reviste şi 12 ziare

Cassa comună. La începutul anului şcolar curent s'au aflat depuneri la inst. „Victoria“ din anii trecuţi: 656 90 cor. plus interesele de 13 70 cor.; la olaltă: 670 60 cor.

Din aceştia s'au spesat în decursul anului şcolar 1908 9 pentru aranjarea bibliotecii, pentru reviste şi ziare: 269 09 cor.

Subtrăgându-se această sumă din capital, rămâne pentru anul viitor 1909 10 suma de 401 51 cor. ca averea ambelor societăţi, care sumă este depusă la inst. „Victoria“ spre păstrare şi fructificare.*)

*) Bilanţul e sub revizuire.

Materialul de învățământ.

A) Despărțământul teologic.

Cursul I teologic.

Studiul biblic. 8 ore la săptămână.

a) *Isagogia.* Tractarea istorico-literară a cărților sfintei Scripturi.

b) *Arheologia biblică.* Anticitățile casnice, politice și bisericești ale Evreilor. Geografia biblică a Palestinei.

c) *Ermineutica biblică.* Senzurile biblice cu istoria explicării sf. Scripturi. Principiile ermineutice pentru aflarea și formele pentru expunerea înțelesului biblic.

Manuale. Introducere în Test. V. și Nou de Dr. Iosif I. Olariu. Arheologia biblică de Dr. C. Chiricescu. Ermineutica biblică, manuscript de Dr. I. I. Suciu. Profesor: Dr. I. I. Suciu.

Istoria bisericească universală. Întemeierea și lățirea creștinismului cu luptele sale contra iudaismului, păgânismului, mohamedanismului și sontra dușmanilor interni: ereticii, potestatea lumească, supremația papistă și mai nou contra spiritului ireligios.

Organizarea, cultul, doctrina și activitatea literară, arta și viața religioasă-morală a bisericei creștine după dezvoltarea lor istorică. 6 ore la săptămână. *Manual:* Ist bis. univ. de Calistrat Coca. Profesor: Dr. I. I. Suciu.

Teologia fundamentală. Noțiunea, problema și împărțirea obiectului. Idea și condițiunile religiunii. Argumentele pozitive și negative pentru existența lui Dzeu. Spiritualitatea și nemurirea sufletului. Indeterminismul. Raportul omului către Dzeu. Realismul empiric-ideal. Necesitatea, realitatea, originea, împărțirea și scopul religiunii. Idea despre biserică. Raportul dintre religiune și biserică. Descoperirea dzească. Posibilitatea, necesitatea și criteriile descoperirii. Minunile și profețiile. Creștinismul ca unica descoperire adevărată. Criteriile originii dzești. Izvoarele descoperirii dzești: S. Scrip-

tură și S. Tradițiune. Biserica ortodoxă ca conservatoarea, predicătoarea și explicătoarea autorizată și infalibilă a descoperirii dzești. Manual: Scripte după prelegeri. 3 ore la săptămână. Profesor Dr. Teodor Botiș.

Limba română. 2 ore la săptămână. Ortografia și legile fonetice. Din gramatică: Propozițiunile după înțeles, părțile propozițiunii, propozițiunile după părțile lor și legătura dintre ele, părțile vorbirii și sunetele. Verbul, conjugarea verb. active, reflexive și pasive. Substantivul, pronumele, determinațiunile, adverbul, prepozițiunile, adjectivul, articolul, numeralul și interjecțiunea. Declinațiunea substantivului, adjectivului, pronumelui și numeralului. Propozițiunile compuse: prop. coordonate și subordonate, propozițiunile secundare circumstanțiale. Vorbirea directă și indirectă, propozițiunile contrase, periodul, topica și punctuațiunea. Formarea vorbelor prin derivațiune și compozițiune, familia de cuvinte și înțelesul cuvintelor. Deprinderi în recitarea poeziilor și reproducerea cu graiu viu și în scris a pieselor de cetire. În fiecare lună o lucrare. Manual: Gramatica limbii române de N. Bogdan, ed. II. Prof. Avram Sedean.

Psihologie. 1 oră la săptămână. Noțiunea, importanța și speciile psihologiei. Ființa, clasificarea și producerea senzațiunilor. Senzațiunile vizuale, auditive, gustative, olfactive, tactile; musculare, termice și organice. Percepțiunile, intuițiunile și reprezentațiunile. Conștiința. Asociațiunile reprezentațiunilor. Atențiunea. Memoria. Fantazia. Inteligența proprie. Limbajul. Sentimentul egoistic, de onoare, simpatie, estetic, sentimentul adevărului, moral și religios. Tendențele. Voința proprie și cea morală. Caracterul moral. Perturbațiunile conștiinței și temperamentele. Manual: Psihologia de dr. P. Pipos. Prof. Avram Sedean.

Cântarea bisericească. 2 ore la săptămână. Melodiile celor 8 glasuri și aplicarea lor.

Tipic. Vecernia și Utrenia de Duminecă. Slujba zilelor săptămânale în periodul octoiului. Profesor: Trifon Lugoian.

Cursul II teologic.

Studiul biblic. 6 oare la săptămână. a) *Exegeză Test. Vechiu.* Psalmii 1, 50, 89, 136; Prov. 30. 7—9 II M. 20. 1—18 (Cele 10 porunci).

b) Exegeză Test. Nou. Cuvântarea de pe munte și cea de trimitere a apostolilor la misiunea de probă Parabolele Domnului, ispitirea lui, mărturisirea lui Petru.

Manual: Explicarea evangeliilor duminecale de Simeon Popescu. Profesor: Dr. Iustin I. Suciu.

Istoria bisericii române. Încreștinarea Românilor de-odată cu formarea lor ca neam, sub influința romană, și organizarea bisericii lor după ritul slav octroat în ambele Dacii, schimbate apoi cu principatele dunărene române și cu regatul ungar. Păzirea ortodoxiei după acest rit la Românii din Ungaria și Transilvania sub păpistășismul casei arpadiene, apoi sub era calvinizatoare dar totodată și desmetecitoare din slavism, și sub iezuitismul cutropitor până în era mai nouă. Eliberarea bisericii din starea ei tolerată și subordonată și de ierarhia la început scutitoare, dar apoi apăsătoare, Sârbilor din Ungaria; restaurarea și viața autonomă bisericească de azi. 2 ore la săptămână. *Manual:* Istoria bis. II Dr. Ilarion Pușcariu. Profesor: Dr. Iustin I. Suciu.

Teologia dogmatică. Noțiunea, obiectul și metoda teologiei dogmatice. Noțiunea, ființa, împărțirea și izvorul dogmelor. Literatura teologiei dogmatice. Despre D-zeu în sine însuși. Existența, unitatea și însușirile lui D-zeu. Misteriul Sf. Treimi. Activitatea lui D-zeu în extern. Dogma creațiunii. Lumea spirituală și materială. Doctrina despre om. Provedința dumnezească. D-zeu Mântitorul Dogma hristologică. Activitatea mântuitoare a lui Isus Hristos. D-zeu sfințitorul. Condițiunile sfințirii. Grația dumnezească. Sf Taine. Eshatologie. — *Manual:* Teologia dogmatică ortodoxă de Dr. Iosif Olariu 5 ore la săptămână. Profesor: Dr. Teodor Botiș.

Teologia morală. Noțiunea. Izvoarele. Morala creștină și filozofică Condițiunile realizate din partea lui D-zeu pentru activitatea proprie morală. Legea naturală. Legile pozitive. Voința liberă ca principiu al activității morale. Virtuțile. Păcatele. Judecarea morală a faptelor omenești în forul conștiinței. Datorințele către D-zeu. Virtuțile teologice. Cultul dumnezeesc. Datorințele creștinului către sine însuși. Datorințele către de-aproapele și cele sociale. *Manual:* Scripte litografate. 5 ore la săptămână. Profesor: Dr. Teodor Botiș.

Omiletică, 3 orele la săptămână. Tractarea misiunii învățătoresci a Mântuitorului Hristos. Materia, forma și pre-

darea cuvântării bisericești. Lucrări omiletice. Manual: Manuscript. Profesor: Roman R. Ciorogariu.

Limba română. 2 ore la săptămână. Nașterea limbilor și limbile neolatine. Originea Românilor, formarea limbii române, păreri despre limba română, cele mai vechi urme de limbă și dialectele limbii române. Primele manuscrise, primele tipărituri. Literatura bisericească. Cronicarii, gramaticii, istoricii, etimologiștii și fonetiștii. Începutul teatrului și ziaristicii române. Poezii și prozatorii mai însemnați ai sec. XIX. Repetirea ortografiei, conjugării verb. active, reflexive și decl. substantivului, adjectivului și pronomelui. Cetire din operele mai însemnate. În fiecare lună o lucrare. Manual: Istoria literaturii române, ed. II. de I. Lazariciu. Profesor: Avram Sedean.

Pedagogia. 2 ore la săptămână. Pedagogia generală: Desvoltarea naturală a omului și factorii săi. Noțiunea și scopul educațiunii. Necesitatea educațiunii. Limitele educațiunii. Importanța și împărțirea pedagogiei și științele ei auxiliare, Pedagogia specială. a) Educațiunea fizică: Scopul și mijloacele educațiunii fizice în general. Nutrirea corpului, curățenia, influențele aerului, zidirea școlii, odaia de învățământ, îmbrăcăminte, jocurile, exercițiile gimnastice și raportul dintre educațiunea fizică și cea spirituală. b) Educațiunea intelectuală: Cultura instituțiilor, atențiunii, memoriei, fantaziei, inteligenței propriu zise și a limbii. c) Educațiunea morală: Cultivarea sentimentului estetic, adevărului, simpatiei, moral și religios. Cultivarea tendințelor. Cultivarea voinței morale și formarea caracterului moral. Educațiunea după etăți și sexe. Instituțiile de educațiune. Manual: Pedagogia de Dr. P. Pipoș. Profesor: Avram Sedean.

Cântarea bisericească. 3. ore la săptămână. Sfetilnele și Pripelele sărbătorilor. Heruvier Pricesne. și Imoase la sărbătorile mari.

Tipic. Zilele săptămânale în periodul Triodului. Profesor: Trifon Lugoian.

Cursul III teologic.

Studiul biblic. 2 ore la săptămână. *Exegeza Test. Nou.* Părți alese practice din Faptele Apostolilor, anume. Epistola către Romani 7. 7—25; 8. 1—13; 12. 15—18; 13. 8—10; ep. I Corinteni 9. 19—27; 13; ep. Galateni 5. 26—6, 4;

ep. Coloseni 3. 5 - 14; ep. Iacov 2; 3. 1—12; 4. 1—5; 4. 13—17; 5. 13; ep. I. Petru 3. 3 4; 5. 5—6. Script de Dr. I. I. Suciu. Profesor: Dr. Iustin I. Suciu.

Pastorală. Misiunea pastorală a Mântuitorului Hristos și a bisericeii. Indrumările păstorului sufletesc la supravegherea și conducerea vieții sufletești a parohiei și a particularilor. Preotul ca administratorul sfintelor Taine. Legile regnicolare privitoare la biserică și la școală. 3 ore la săptămână. Manual. Andreiu bar. de Șaguna.

Seminar omiletic. Elevii cursului al III-lea teologic predau și cenzurează cuvântări bisericești în 2 ore la săptămână. Profesor: Roman R. Ciorogariu. Predicele bisericești se rostesc apoi în sfânta biserică după sf. Vecernie și Utrenie.

Catichetica. 3 ore la săptămână. Istoria catechizării. Principile catichetice. Metodica. Prelegeri practice în școala de aplicație. Manual: Catichetica de I. Stefanelli. Profesor: Roman R. Ciorogariu.

Fiecare elev catechizează independent la câte o școală orășenească.

Liturgica. Cultul divin, dezvoltarea lui istorică. Noțiunea și împărțirea liturgice. Recerințele și condițiunile pentru executarea rânduielilor liturgice. Persoanele liturgice, sărbătorile, posturile, locurile sfinte cu tot avutul lor: obiecte, icoane, vase, vestminte și cărți. Formele esențiale ale cultului: rugăciune, cântare, parimii și predică. Tractarea și explicarea specială a sfintei liturgii. Rânduielile liturgice la diferitele sărbători ale anului bisericesc. Rânduielile sfintelor taine, cu indicări speciale la administrarea s. taine a pocăinței. Alte servicii bisericești după molitvelnicul bisericii. Manual: Liturgica de I. Stefanelli. 3 ore la săptămână. Dr. Lazar Iacob, prefect de studii.

Dreptul canonic. Noțiunea, originea și dezvoltarea dreptului canonic. Izvoarele și științele auxiliare. Intemeietorul și capul bisericii. Potestatea bisericească. Sfintele Taine. Afinitatea de botez. Căsătoria. Logodna și cununia. Impedimentele. Cosângenitatea și cuscria. Organismul și constituția bisericii. Elementele personale. Elemente sociale. Instituirea clerului bineficiar. Administrarea averilor bisericești, școlare și fondationale. Referința între biserică și stat. Reciprocitatea confesiunilor recepte. Legislațiunea bisericească. Sinoadele administrative ale provinciei noastre mitropolitane. Canoanele. Codicii și colecțiunile de canoane. Colecțiunile de canoane

în limba română. Administrația bisericească pe baza Statutului organic și a regulamentelor în vigoare. Disciplina bisericească și procedura judecătorală.

Manual: Conpendiu de dreptul canonic de Andreiu Baron de Șaguna. 6 ore la săptămână. Prof.: Dr. T. Botiș.

Constituția patriei. Administrația comunelor și a orașelor. Administrația municipiilor. Guvernarea țării. Corpurile legiuitoare. Activitatea dietei. Afacerile comune. Țările sociale. Administrarea justiției. Armata. Organizarea și administrația bisericilor. Instrucțiunea publică. Organizarea învățământului confesional. Matriculele de stat. Ingrijirea orfanilor. Legi sanitare. Siguranța publică. Servitorii. Cassa, și ajutorarea muncitorilor. Budgetul țării. Dărilor. Afacerile industriale, comerciale și economice. Reuniuni, asocieri și tovărășii. Cartea funduară. Eresirea. Testamentul. Contractul, obligațiunea și cambiul.

Manual: Constituția patriei de Ioan F. Negruțiu. 1 oră la săptămână. Profesor: Dr. T. Botiș.

Cântarea bisericească. 3 ore la săptămână. Imoasele sărbătorilor și alte cântări la liturgia sfântului Vasilie și Grigore. Repetirea materialului parcurs în anii precedenți.

Tipic. Serviciul în săptămâna patimilor. Periodul Pentecostarului. Rândurile cultului religios privat. Profesor: Trifon Lugojan.

B) Despărțământul pedagogic.

Cursul I pedagogic.

Religiunea. Testamentul vechiu: Facerea lumii. Omul prim. Potopul. Noc. Patriarhii. Regii. Testamentul nou: Nașterea și activitatea sfântului Ioan Botezătorul. Nașterea, activitatea, restignirea și înălțarea Mântuitorului. 2 ore la săptămână. Manual: Dr. Petru Barbu. Istoria Testamentului vechiu și nou. Profesor: Nicolae Mihulin.

Științele pedagogice somatologia și psihologia. 2 ore la săptămână: a) Organele de mișcare, nutriție și simțire; îndeosebi sistemul nervos. b) Intuițiunile și reprezentațiunile. c) Asociațiunile reprezentațiunilor. Atențiunea. Conștiința. Memoria. Imaginațiunea. Inteligența proprie pe scurt. Limbajul. La tratarea fiecărei funcțiuni psihice s'au alăturat și indigețările pedagogice trebuincioase. Manual: psihologia, prece-

dată de somatologie și urmată de logică, de Dr. Petru Pipoș.
Profesor: Dr. Petru Pipoș.

Limba română. 2 ore la săptămână. Ortografia și legile fonetice. Din gramatică: Propozițiunile după înțeles, părțile propozițiunii, propozițiunile după părțile lor și legătura dintre ele, părțile vorbirii și sunetele. Verbul, conjugarea verbelor active, reflexive și pasive, substantivul, pronumele, determinațiunile, adverbul, prepozițiunile, adjectivul, articolul, numeralul și interjecțiunea. Declinațiunea substantivului, adjectivului, pronumelui și numeralului. Formarea vorbelor prin derivațiune și compozițiune, familia de cuvinte, înțelesul cuvintelor și punctuațiunea. Reproducerea cu graiu viu și în scris a pieselor de cetire și deprinderi în recitarea poeziilor. Cetire cu litere chirilice. Lucrări tot la două săptămâni. Manual: Gramatica limbii române de N. Bogdan, ed. II. Prof. Avram Sedean.

Limba maghiară. 3 ore la săptămână. Gramatica: Morfologie și sintaxă. Manual: Szinnyi József: Rendszeres magyar nyelvtan. Stilistică: noțiunea stilului, calitățile generale ale stilului, claritatea, preciziunea, puritatea, corectitatea. Personificarea, comparațiunea, metafora, alegoria, metonimia, sinecdochia, atributul sau epitetul. Manual: Köveskúti-Sarudy: Stilisztika. Profesor: Silviu Bejan.

Limba germană. 1 oră la săptămână. Cetire și scriere. Traducere, analiză, memorizări de poezii și reproducere de exerciții și bucăți mai ușoare. Din gramatică: părțile vorbirii, substantivul, articolul, genul substantivelor, adjectivul și comparațiunea lui, pronumele și numeralul. Conjugarea verbelor ajutătoare, conjugarea verbelor regulate și declinațiunile. În fiecare lună o lucrare. Manual de limba germană de Dr. C. Lacea. Prof. Avram Sedean.

Istoria universală. 3 ore la săptămână. Istoria, conceptul și speciile ei. Timpurile preistorice. Impărțirea istoriei. Popoarele orientale: Egiptenii, Babilonienii, Asirienii, Evreii, Fenicienii, Perșii, Grecii, Romanii. Evul mediu: Popoarele germane și creștinismul; formarea statelor și instituțiilor medievale. Papizmul și cezarizmul, expedițiile cruciate. Căderea instituțiilor medievale; renașterea, descoperirile. Manual: Vasile Goldiș: Istoria universală volumul I și II. Profesor: Silviu Bejan.

Geografie. Geografia fizică și matematică. Orizontul părut și adevărat. Constelațiunile. Pământul ca corp ceresc. Eclipsa. Uscatul și părțile lui. Apa. Marea. Râurile și părțile râului. Insule. Peninzule. 2 ore la săptămână. Manual: Dr. Némethy Károly „Geografia fizică și matematică” în manuscris. Profesor: Nicolae Mihulin

Aritmetica. 3 ore la săptămână. Cunoașterea sistemului decadic. Operațiunile fundamentale cu numeri algebraici și decadici. Divizibilitatea numerilor. Numeri primi, numeri compuși. Măsura cea mai mare comună, multiplul cel mai mic comun. Frațiunile vulgare. Operațiunile fundamentale cu frațiuni vulgare. Frațiunile zecimale și cele patru operațiuni fundamentale cu ele. Transformarea frațiunilor vulgare în zecimale și viceversa. Măsurile de lungime, suprafață, volum, timp. Ecuațiuni de gradul prim cu una necunoscută. Lucrări scripturistice în școală: 9, acasă după trebuință. Manual: Teodor Ceantea: Aritmetica generală și specială. Profesor: Vasile Micula.

Zoologie. Tractarea anatomică a omului în comparație cu tipurile animalice. Sporirea animalelor. Sistematica după cele 7 tipuri. 2 ore la săptămână. Manual: Roth-Wangel-Uilăcan: „Elemente de zoologie”. Profesor: Nicolae Mihulin.

Higienă. Boalele infecțioase. Metodele de desinfecție. Regulele de apărare în contra boalelor infecțioase. Apa, aer și lumină. Higiena alimentelor. Beuturile spirituoase. Fumatul. Curățenia. Somnul. Higiena locuinței și a școalei. Anatomia omului. Profesor: Dr. Aurel Demian, medic. 2 ore la săptămână.

Desemnul. 2 ore la săptămână.

Desemnul din natură*) (conform metodei inductiv sintetice). S'au făcut exerciții de mână, intuițiuni, combinațiuni, piesage, obiecte din natură și diverse ornamente cu cerusă și acvarele și anume:

Exercițiul mâinii. Cercul, inelul, ovalul, linia undulată (șerpuitoare), melcul.

Intuițiune: epistola, bălaurul, fereasta salei de învățământ, inima, lira, orologiul, figură de tinciș de pe zidul bisericii catedrale.

*) Introducându-se desenul din natură pentru primădată în anul acesta, la cursul II, III și IV s'a propus deocamdată același material.

Combinațiuni: Șir de cercuri, șir de ovale, mărgele, diverse mosaicuri pentru cadre, titlul unei cărți, cadre, ornamente cu frunza de bagrin, guler de buhai, gard de lemn și de fer etc.

Peisage: Drum de țară, drum de țarină, dealuri apă etc.

Obiecte din natură: frunză de bagrin, de iorgovan etc.; pahar, sticle, cart, ciubăr de lemn; olcuță, cratiță, stropitor, găleată de tinichea, măhuriță, mătură, lopată de gunoi, oală de lut, tabla, masa, scaunul, dulapul școalei, plug, car, roabă, meliță după figuri de lemn, fereasta bisericii catedrale etc.

Ornamente: diverse stele, frunze pentru umplerea proporționată și cu gust a unui cerc, folosibile la ornamentarea mobilelor, ornamente și cosuturi pe buhae. Figuri de ghips mai ușoare.

Propunător: Iosif Moldovan.

Caligrafie. 1 oră la săptămână. Literile mici și mari din alfabetul latin și german. Profesor: Vasilie Micula

Cântare bisericească. 2 ore la săptămână. Melodiile celor 8 glasuri.

Tipic. Cuprinsul octoihului și a mineului Vecernia de Sâmbătă seara și Utrenia de Duminecă în periodul octoihului.

Musica instrumentală. 4 ore la săptămână. Exerciții elementare în tonalitatea C, G, D și F dur. Cunoștințele teoretice corespunzătoare. Profesor: Trifon Lugojan.

Biblioteca cursului I. a avut cu finea anului școlar 1908/9: 48 volume în valoare de 42 cor. 37 fil. plus un dulap în valoare de 25 cor.

Cursul II pedagogic.

Religiune. Tractarea istorică a activității lui Isus. Apostolii și activitatea lor. Diaconii. Lățirea creștinismului. Sinoadle ecumenice. Schizma cea mare. Patriarhatul occidental și cele orientale. Desvoltarea bisericii gr-or. române. Unirea și urmările ei. Celelalte biserici ortodoxe. Bisericele orientale eterodoxe. 2 ore la săptămână. Manual: Dr. Ilarion Pușcariu. Istoria bisericească pentru școalele medii ed. III. Profesor: Nicolae Mihulin.

Științele pedagogice: psihologia și logica, 3 ore la săptămână. *Psihologia:* 'a) Repetirea scurtă a fenomenelor intelectuale; b) Fenomenele afective: 1. Ființa și clasificarea

sentimentelor în genere. 2. Sentimentele senzuale. 3. Sentimentele egoiste. 4. Sentimentele altruiste. 5. Sentimentul adevărului. 6. Sentimentul estetic. 7. Sentimentul moral. 8. Sentimentul religios. 9. Afectele proprii c) Fenomenele voliționale (tendențele): 1. Impulziunile (instinctele). 2. Poftele și dorințele. 3. Inclinațiunile (aplicările). 4. Pasiunile (patimele). 5. Voința proprie și cea morală. 6. Caracterul moral. d) Stările anormale ale vieții psihice e) Temperamente, naturel, etăți, șcl. — *Logica*: a) Teoria noțiunilor. b) Teoria judecăților c) Teoria silogismelor. d) Metodologie. — La fiecare parte s'au dat înviațiuni pedagogice, relative la cultivarea, respective scutirea vieții psihice. Manual: Psihologia și logica de Dr. Petru Pipoș. Profesor: Dr. Petru Pipoș.

Limba română. 3 ore la săptămână a) Repetirea ortofiei, conjugării verbelor active, reflexive, pasive și decl. substantivului, adjectivului și pronumelui. Propozițiunile simple și compuse, prop. coordinate și subordonate, propozițiunile contrase, periodul, topica și punctuațiunea. Manual: Gramatica limbii române de N. Bogdan. b) Stilistica: Limba și stilul. noțiunea și împărțirea stilisticii, noțiunea și folosirea stilului simplu și frumos. Calitățile generale ale stilului. Noțiunea și legile fundamentale ale compoziției. Invențiunea și factorii ei principali. Noțiunea și legile dispozițiunii. Elocuțiunea: descrierea, narațiunea, disertatiunea și discursul. Din stilistica practică: epistola și cerințele ei generale, forma internă și externă a epistoalei. Felurile scrisorilor, acte private și publice. Cetire, memorizare și lucrări tot la două săptămâni. Cetire cu litere chirilice. Manual de stilistică de I. F. Negruțiu, ed. IV. Profesor: Avram Sedean.

Limba maghiară. 3 ore la săptămână. Scopul poetice și retorice. A) Poetică: Versificațiunea; versuri naționale și străine. Speciile poetice: a) Lira: doină, odă, imn, ditiramb, rapsodie, elegie, satiră, epigramă și gnomă. b) Epică: fabulă, tradiție, mit, legendă, romanță, idil; epică didactică, parabola, paramitia. B) Retorică: Compozițiuni, genurile prozaice, descrierea și istoriografia. Manual: Sarudy Ottó: Poetika, retorika I. rész. 2 ocupări la lună. Profesor: Silviu Bejan.

Limba germană. oră la săptămână. Traducere, analiză, reproducere în graiu viu și în scris a pieselor de cetire și deprinderi cu recitarea poeziilor. Din gramatică: repetirea articolului, substantivului, declinațiunilor, adjectivului, comparațiunii, pronumelui și conjugării verbelor ajutătoare. Con-

jugarea slabă, conjugarea tare, verbele neregulate și propozițiunile. În fiecare lună o lucrare. Manual de limba germană de Dr. C. Lacea. Profesor: Avram Sedean.

Istoria. 3 ore la săptămână. Evul nou: reformațiunea, reacțiunea liberală și absolutismul luminat. Revoluțiunea franceză. Istoria modernă. Manual: Vasile Goldiș: Istoria universală. Evul nou. Profesor: Silviu Bejan.

Geografia. Tractarea celor cinci continente din punct de vedere oro-hydrografic, clima, produsele, locuitorii, referințele politice. Descrierea statelor. 2 ore la săptămână. Manual: Dr. Némethy Károly. „Geografia universală” manuscris. Profesor: Nicolae Mihulin.

Aritmetica. 2 ore la săptămână. Raporturile, proporțiunile. Regula de trei simplă și compusă. Socoata procentelor (câștig, pierderea; brutto, tara, netto, cassa-sconto, rabat, proviziune, sensărie; taxa de asigurare, calcularea datelor statistice). Interese simple și compuse. Cambiul. Acții. Hârtii de stat. Monetele. Regula catenară. Lucrări scripturistice în școală 9, acasă după trebuință. Manual: Teodor Ceontea: Aritmetica generală și specială. Profesor: V. Micula.

Geometria. 1 oră la săptămână. Punct, linie față, corp. O dreaptă în plan. Două drepte în plan; unghiul. Trei drepte în plan; două drepte paralele stretăiate cu o a treia dreaptă. Triunghiul. Congruența triunghiurilor și aplicările ei. Patruunghiurile. Poligoanele. Cercul și elementele sale. Manual: Wagner-Hossu: Planimetrie. Profesor: Vasile Micula.

Botanica. Tractarea plantelor din punct de vedere morfologic. Istologia și fiziologia plantelor. Sistemática. 2 ore la săptămână. Manual: Dr. Ambrosiu Chiețianu „Botanica”. Profesor: Nicolae Mihulin.

Desemn. 2 ore la săptămână. Ca în curs I.

Caligrafie. 1 oră la săptămână. Ca în cursul I. Profesor: Vasile Micula.

Cântare bisericească. 2 ore la săptămână. Aplicarea glasurilor. Troparele și Condacele sărbătorilor.

Tipic. Periodul Octoiului, slujba zilelor săptămânale.

Musica instrumentală. 3 ore la săptămână. Exerciții elementare în tonalitatea C, G, și F. dur. Cunoștințele corespunzătoare teoretice. Profesor: Trifon Lugoian.

Biblioteca cursului II, cu finea anului școlar 1908/9 a avut 65 bucăți în valoare de 36.80 coroane și un dulap în valoare de 25 coroane. Profesor de clasă: Silviu Bejan.

Cursul III pedagogic.

Religiunea. Dogmatica și morala. Tractarea dogmelor principale. Simbolul credinței după încheieturi. Decalogul. Cele 9 porunci bisericești. Păcatele. Tainele. Liturgica. Biserica și părțile ei. Ornatele arhieresti presbiterale și diaconesti. Treptele ierarhice. 2 ore la săptămână. Manual: Simeon Popescu „Catechism”. Profesor: Nicolae Mihulin.

Științele pedagogice: 4+1 oră praxă la săptămână.
a) Pedagogia generală, anume: 1. Desvoltarea naturală a omului. 2. Noțiunea și scopul educațiunii. 3. Necesitatea educațiunii. 4. Limitele educațiunii. 5. Noțiunea și importanța pedagogiei și științele ei auxiliare. 6. Teoria și practica pedagogică. **b) Pedagogia specială:** 1. Educațiunea fizică. 2. Educațiunea intelectuală. 3. Educațiunea morală. 4. Educațiunea normată după etăți. 5. Institutele de educațiune și de învățământ, îndeosebi despre școala poporală. Manual: Pedagogia de Dr. Petru Pipoș. **c) Didactica:** 1. Menirea școalei populare. 2. Mijloacele educațiunii școlare. 3. Raportul dintre școală și familie. 4. Raportul dintre școală și biserică. 5. Raportul dintre școală și stat. 6. Alegerea materiei de învățământ. 7. Planul de învățământ. 8. Scopurile învățământului. 9. Cultura formală și cea materială. 10. Procesele învățământului. 11. Formele învățământului. 12. Teoria treptelor formale. 13. Tonul învățământului. 14. Principiile generale ale învățământului. 15. Modaditățile de aplicare ale învățătorilor. 16. Calitățile pe cari are să le întrunească învățătorul poporal. Manual: Didactica pentru preparandii, de Dr. Petru Pipoș. **d) Metodica:** 1. Metodul de învățământ al limbii materne, anume: exercițiile de cugetare și vorbire (învățământul intuitiv), scrisul și cetitul. 2. Metodul de învățământ al religiunii. 3. Învățământul limbii maghiare. 4. Istoricul metodicei fiecărui ram de învățământ, tratat în acest curs. Manual: Metodica școalei populare, de: Dr. Petru Pipoș. **e) Exerciții în școala de aplicațiune,** 1 oră la săptămână. **f) Lucrări metodice în scris,** în fiecare lună câte una. Profesor: Dr. Petru Pipoș.

Limba română. 2 ore la săptămână. Calitățile particulare ale stilului frumos: Intuițiunea și vivacitatea cu factorii lor (obiectivitatea, personificarea, comparațiunea, tropii, atributul, circumscrierea, iperbola; figuri de cuvinte și figuri de sentințe). Ființa poeziei, speciile frumosului. Versificațiunea.

Poezia lirică, epică, dramatică și didactică. Proza oratorică. Literatura poporană scrisă și nescrisă. Literatura bisericească în sec. XVI – XIX. Repetirea ortografiei, conjugării verbelor active, reflexive și decl. substantivului, adjectivului și pronumelui. Cetire din literatura română, din toate genurile literare, memorizare și lucrări tot la două săptămâni. Cetire cu litere chirilice. Manual de stilistică de I. F. Negruțiu, ed. IV. Manual ajutător: Poetica română, ed. II. de I. Lazariciu. Profesor: Avram Sedean

Limba maghiară. 3 ore la săptămână. Epopea, drama, romanul și novela; dezvoltarea istorică a tuturor acestor genuri. Disertațiunea, cuvântări oratorice. Manual: Sarudy Ottó: Poetika, retorika II. rész. 2 ocupări la lună. Profesor: Silviu Bejan.

Limba germană. 1 oră la săptămână. Traducere, analiză, memorizări de poezii și reproducerea conținutului pieselor mai alese. Din gramatică: repetirea materialului propus în curs I și II. În fiecare lună o lucrare. Manual de limba germană de Dr. C. Lacea. Profesor: Avram Sedean.

Istoria Ungariei. 2 ore la săptămână. Popoarele Ungariei înainte de cucerire și regat. Epoca regilor Arpadieni: Biserica creștină maghiară și întemeierea regatului. Atacurile imperului bizantin, certe în familia domnitoare. Ultimii Arpadieni și înălțarea aristocrației. Epoca regilor din familii deosebite: Înălțarea regatului în vremea Anjoueștilor. Urmașii Anjoueștilor și slăbirea puterii regale. Epoca Hunyadeștilor. Ioan Hunyadi. Regele Matia cel drept. Jagellonii și dezastrul dela Mohács. Epoca regilor din dinastia Habsburgilor. Dismembrare în trei părți a țării și întărirea protestantismului. Răscoalele naționale pentru constituție și libertatea confesională. Impăcarea națiunii cu dinastia și încercările acesteia de a modifica constituția. Epoca reformelor naționale: crearea Ungariei de azi. Manual: Mangold Goldiş: Istoria Ungariei. Profesor: Silviu Bejan.

Geografie. Geografia Ungariei în general. Regularea râurilor. Constituția, administrația și legislațiunea Ungariei. Locuitorii. Descrierea specială a țării împărțită în ținuturi. 2 ore la săptămână. Manual: Dr. Némethy Károly. „Geografia Ungariei” manuscris. Profesor: Nicolae Mihulin.

Aritmetica. 2 ore la săptămână. Regula asociațiunii simple și compuse. Terminul' mediu. Potențe și rădăcini și operațiuni cu ele. Ridicarea binomilor și polinomialor, cum și

a numerilor decadici la cvadrat și cub. Extragerea rădăcinii cvadrate și cubice din expresiuni algebraice și din numeri decadici. Numeri irraționali; numeri imaginari. Ecuațiuni de gradul al doilea cu una necunoscută. Lucrări scripturistice în școală -9, acasă după trebuință. Manual: Teodor Ceontea: Aritmetica generală și specială. Profesor: Vasilie Micula.

Geometria. 1 oră la săptămână. Similitudinea triunghiurilor și aplicările ei. Teorema lui Pythagoras Periferia și suprafața figurilor plane. Corpurile: prisma, cilindrul; piramida, conul; sfera; suprafața și volumul lor. Manual: Wagner-Hossu: Stereometria. Profesor: Vasilie Micula.

Fizica. 2 ore la săptămână Mișcarea uniformă și variată. Căderea liberă. Compunerea mișcărilor. Mișcarea corpurilor aruncate. Puterea; legile lui Newton. Ecvilibrul. Pendul corpurilor. Compunerea puterilor paralele; centrul de gravitațiune. Mașinile simple. Pendulul. Mișcarea centrală pe un cerc. Elasticitatea. Rezistența mediului. Frecarea. Ecvilibrul corpurilor licide. Vasele comunicante. Presiunea în jos, în sus, în laturi. Principiul lui Arhimedes. Plutirea. Măsurarea desimii. Areometrii Fenomene capilare. Presiunea atmosferică; barometrul. Legea lui Mariotte-Boyle și aplicările ei. Temperatura; termometrii. Caloria. Căldura specifică. Dilatațiunea; legea lui Gay-Lussac. Topirea, înghețarea, fierberea. Conducerea, radiarea căldurii. Izvoarele de căldură. Fenomene metereologice. Sunetul; propagarea lui. Intenzitatea, înălțimea, timbrul sunetului. Scala. Sunetul coardelor. Tuburi sunătoare. Manual: P. Poni: Elemente de fizică. Prof.: Vasilie Micula.

Mineralogie. Elemente din chimia organică și anorganică. Cristalografia descriptivă. Descrierea mineralelor principale cu considerare la aplicarea lor în economie. Petrografia și elemente din geologie. 2 ore la săptămână. Manual Roth Uilăcan: Mineralogia. Profesor: Nicolae Mihulin*).

Desemn. 2 ore la săptămână, ca în curs I.

Cântarea bisericească. 3 ore la săptămână. Sfetilnele cu melodii proprii, Pripelele sărbătorilor, Heruvices, Pricesnele și Irmoasele sărbătorilor mari.

Tipic. Periodul Triodului întreg.

Musica instrumentală. 3 ore la săptămână. Exerciții mai grele în diferite poziții, după capacitatea individuală a elevilor. Cunoștințele teoretice corespunzătoare. Profesor: Trifon Lugojan.

*) A predat-o prof.-pract. Victor Stanciu.

Biblioteca de curs. Biblioteca cursului III ped. a avut cu finea anului școlar 1908/9: 103 bucăți în valoare de 80 cor.

Curs IV pedagogic.

Religiunea. Catihetica: Familia ca factor educativ. Însemnătatea școalei din punct de vedere moral. Tractarea materialului din sfera religiunii. Lecțiuni practice. Statutul organic. Parohia. Protopresbiteratul. Eparhia. Mitropolia. 2 ore la săptămână. Manual: Dr. P. Barbu: „Elemente din Catihetică. Profesor: Nicolae Mihulin.

Științele pedagogice. 5+4 ore praxă: a) *Istoria pedagogiei*: 1. Educațiunea la popoarele antice, îndeosebi Grecii și Romanii. 2. Intemeierea educațiunei creștine 3. Starea școalelor în evul mediu. 4. Renașterea și reformațiunea 5 Reforme pe terenul învățământului în secolul XVI—XVII. 6. Montaigne, Bacon, Des Cartes, Locke, Ratic și Comenius. 7. Rousseau. 8. Starea școalelor în secolul XVIII. 9. Pestalozzi. 10. Fröbel. 11. Herbart și Ziller. 12. Diesterweg. 13. Starea școalelor în secolul XIX, îndeosebi istoricul școalelor din Ungaria. Manual: Istoria pedagogiei, de: Dr. Petru Pipoș.

b) *Metodica*: 1. Continuare din învățământul limbii materne 2. Metodul geometriei. 3. Metodul aritmeticei. 4. Metodul geografiei. 5. Metodul istoriei. 6. Metodul istoriei naturale. 7. Metodul fizicei. 8. Metodul caligrafiei. 9. Metodul desenului 10 Metodul cântării. 11. Metodul gimnasticii. 12. Metodul lucrului de mână (slöid). Manual: Metodica școalei populare, de Dr. Petru Pipoș. Exerciții în școala de aplicațiune, lucrări metodice în scris.

c) *Organizațiunea învățământului în Ungaria*: 1. Organizațiunea școalelor cotidiene și de repetițiune, institutele de învățământ poporal în genere. 2. Legea relativă la obligativitatea învățământului. 3. Susținătorii de școale. 4 Autoritățile școlare. 5. Adjustarea școlii. 6. Dotațiunea învățătorului. 7. Fondul de penziune învățătoresc regnicolar. 8 Învățătorul și obligamentele sale militare. 9. Legea relativă la propunerea limbii maghiare în școalele populare nemaghiare (îndeosebi cel mai nou plan de învățământ al limbii maghiare). 10. Articolul de lege XXVII din 1907. 11. Reuniunile învățătoresci. Manual: Drepturile și datorințele învățătorului, de Dr. Szabó Mihály, complectată cu broșura, care conține articolul de

lege XXVII din 1907 și instrucțiunile relative la acest articol de lege. Profesor Dr. Petru Pipoș.

Limba română. 2 ore la săptămână. Nașterea limbilor și limbile neolatine. Originea Românilor, formarea limbii române, păreri despre limba română, cele mai vechi urme de limbă și dialectele limbii române. Primele manuscrise, primele tipărituri. Literatura bisericească. Cronicarii, gramaticii, istoricii, etimologiștii și fonetiștii. Poeții și scriitorii mai însemnați ai sec. XIX. Repetirea ortografiei, conjugării verbelor active, reflexive și decl. substantivului, adjectivului și pronumelui. Cetire din literatură. Lucrări tot la două săptămâni. Cetire cu litere chirilice. Manual: Istoria literaturii române, ed. II de I. Lazariciu. Prof. Avram Sedean.

Limba maghiară. 4 ore la săptămână (1 praxă). Literatura veche: Epoca tradițiilor eroice, evul mediu creștin, epoca luptelor religioase și naționale, epoca decadentei. Literatura nouă maghiară: Epoca deșteptării, școala franceză clasică și populară. Epoca de transformare: Kisfaludy K, Vörösmarty M și contemporanii. Epoca poeziei naționale: Petőfi, Arany, Tompa. Dezvoltarea literaturii dramatice și literatura științifică. Manual: Veszely Ödön: A magyar irodalom története. 2 ocupări la lună. Profesor: Silviu Bejan.

Limba germană. 1 oră la săptămână. Traducere, memorizare și reproducere de exerciții și bucăți mai alese. Din gramatică: repetirea declinațiilor, conjugării moi și tari, verbelor ajutoare etc. Din istoria literaturii germane: caracterizarea perioadelor, în special Luther, Klopstock, Lessing, Wieland, Herder, Goethe, Schiller, Uhland, Rückert și Heine. În fiecare lună o lucrare. Manual de limba germană de Dr. C. Lăcea. Prof. Avram Sedean.

Constituția. 2 ore la săptămână. Administrația comunelor și orașelor. Administrația municipiilor. Guvernarea țării, corpurile legiuitoare. Puterea de apărare. Afacerile de cult și instrucțiune publică. Afacerile interne financiare și economice. Afaceri private. Manual: Ioan F. Negruțiu: Constituția patriei. Profesor: Silviu Bejan.

Aritmetica. 2 ore la săptămână. Progresiunile aritmetice și geometrice. Repetirea materialului din cursurile precedente. Elevii au ținut prelegeri din aritmetică și geometrie în școala de aplicație. Lucrări scripturistice în școală 4, acasă după trebuință. Manual: Teodor Ceantea: Aritmetica generală și specială. Profesor Vasile Micula.

Fisica. 2 ore la săptămână. Propagarea, intensitatea, celeritatea luminii. Hipotezele referitoare la lumină. Reflexiunea luminii, oglinzile. Refracțiunea luminii, lințile. Disperziunea luminii, analiza spectrală. Ochiul. Instrumente optice. Fenomenele fundamentale magnetice. Magnetizarea. Magnetizmul pământului, declinațiunea, inclinațiunea magnetică. Fenomenele fundamentale electrice. Influența electrică. Mașina electrică. Condensatorii. Electricitatea atmosferică. Elementele electrice. Legile lui: Ohm, Ampère, Joule și aplicările lor. Electroliza și aplicările ei. Electromagneții și aplicările lor. Lucrul, energia, principiul despre conservarea energiei. Inducțiunea electrică. Motorii de apă, de vânt, de aburi. Mașinile dinamice. Electromotorii. Telefonul. Telegrafia fără sârmă. Manual: P. Poni: Elemente de fizică. Profesor Vasilie Micula.

Cântare bisericească. 3 ore la săptămână. Imoasele sărbătorilor și alte cântări la liturgia sfântului Vasilie și Grigore. Repetirea materialului precurs în anii precedenți.

T.pic. Periodul Penticostarului. Rânduelile cultului religios privat.

Musica instrumentală. 3 ore la săptămână. Exerciții mai grele în diferite poziții, după capacitatea individuală a elevilor. Cunoștințele teoretice corespunzătoare. Profesor: Trifon Lugojan.

Higiena ca în cursul I.

Desemn. 1 oră la săptămână. Ca în c. I.

Biblioteca de curs are 104 volume în preț de 84 cor. 21 fil. și un dulap în valoare de 25 cor.

Economia.

1. În cursul I teologic 2 ore iar în cursul I pedagogic câte 1 oră la săptămână, și anume în luna lui septemvrie și în octomvrie — formarea pământului roditor și a straturilor de pământ de pe suprafață, felurile acestora, analizarea compozițiunei diferitelor straturi și feluri de pământ, îmbunătățirea straturilor prin gunoie și nisipire sau noroire, lucrarea și pregătirea pământului pentru producerea plantelor, producerea sămânțelor de legume, verdețuri, arbori, pomi roditori, sămănarea lor și timpul de sămănare, cultivarea lor ulterioară, — în teorie și praxă — sub lunile de iarnă: novembre—februarie, altuirea pomilor roditori, culegerea mlădițelor [surceilor] de altoit timpul de culegere și conservarea lor până

la timpul altoirei, — felurile de altoire de iarnă și de primăvară. Aranjarea școalei de pomărit. — Săparea pământului de toamnă și de primăvară. Sămănarea sămânțelor de legume și timpul de sămănare, facerea straturilor calde, dezvoltarea și producerea răsadelor în acelea, scoaterea și sădirea plantelor din aceste și timpul de sădire a diferitelor răsad, — toate în teorie și în praxă exerciată cu probe efectuate prin elevi, — dela Martie—Iunie plivirea, săparea legumelor răsărite din sămânță și sădirea răsadelor produse în straturile calde, în praxă, altuirile de vară și conservarea altoilor produși.

2. La cursul II și III teol. și II IV pedagogic. repetarea celor de mai sus, apoi, lucrarea rațională a pământului, felurile pământului și îmbunătățirea acestora, felurile gunoaielor și efectul acestora asupra dezvoltării plantelor sămănate în diferitele feluri de pământ, producerea cerealelor de nutre-mânt pentru om, comerțul cu cereale, prăsirea vitelor cornute, producerea nutrețurilor artificiale și naturale, instrumentele economice și părțile lor constitutive, prăsirea porcilor, îngrășarea acestora pentru unsoare, pentru carne și pentru clisă, timpul și etatea luării la îngrășare, tăierea porcilor și prepararea cărnurilor pentru conservare pe timpuri mai îndelungate, soiurile de vaci, diferența producerii de lapte între diferitele soiuri, toate ilustrate cu o excursiune făcută la domeniul statului dela Mezöhegyes — unde s'au luat deslușiri extinse și în privința soiurilor de cai și a prăsirei cailor.

• Propunător: Teodor Pap.

Gimnastica.

Formarea ordului de front și flanc. Indreptarea ordului. Coperirea, întoarcerea de $\frac{1}{4}$ și $\frac{1}{2}$. Formarea de orduri. Marșul pe loc, formarea cercului. Exerciții libere pentru mâni și picioare pe 2 tacte. Poziția fundamentală de repaus și tu-pilată. Fugă 15 minute. Săritură 1 m. 80 cm. Poziție atâr-nată pe scară. Suit pe scară, pe deasupra și din jos. Des-chiderea ordului. Formarea ordului de 2 la front și flanc. Marșul în ord de front la anumiți pași, marș în ord de flanc, contramarș. Luarea destanței. Inchiderea în ord de front și flanc. Exerciții libere u toate organele trupului. Poviția de scut. Sculatul din poziție culcată, înainte și înapoi, tot în

legătură cu acestea exerciții de mâni și picioare. Exerciții libere în cerc. Fugă 20 minute. Săritură la distanță. *Scară scotișă*: umblet pe deasupra și pe din jos. Salturi în poziții costişe și verticale *Inele*. Poziția atârătoare. Exerciții de mâni și picioare. Exerciții mai dificile. Marș șerpuitor în pas și fugă. Exerciții la prajini cu buzdugane și bețe Atârătoare de bici pe inele. Exerciții simple mai apoi dificile pe paralele și sul. Prelegeri practice din gimnastică ținute de către elevii cursului IV. pedagogic. Metodul gimnasticei.

Exercițiile gimnastice se fac în sala de gimnastică și în liber.

Propunător: Ioan Ardelean.

Desemnul.

Acest obiect de învățământ, care până acum se considera chiar și în școalele medii de studiu secundar, în timpul mai nou a fost privit ca studiu important și în planurile de învățământ pentru școala poporală. Statele unite americane în stăruința de a întrece pe puternicii Englezi în arta meseriei, au descoperit în desen cel mai puternic mijloc, nu numai pentru perfecționarea dexterităților tehnice, ci chiar și pentru promovarea și dezvoltarea puterilor spirituale. Perfecționând aceasta disciplină pe baza unui plan binechibzuit, au introdus-o în școalele lor elementare încă în secolul trecut și au ajuns rezultatele binecunoscute de noi toți, întrecând în tehnică și arta meseriilor și pe cele mai civilizate popoare din Europa.

Precum tot începutul e greu, așa și la propunerea desenului — în lipsa de metod corespunzător — a întâmpinat la început multe și mari greutăți și rezultatul nu corespundea ostenelelor. Procedura de până aci era unilaterală și se mărginea numai la construirea ornamentelor geometrice între limite date și bazate pe cunoștințe geometrice mai înalte — de unde era eschisă masa poporului chemată a da succese lucrătorilor meseriași; ori că se deprindeau numai la figuri imperfecte și nenaturale între linii și puncte și la decopieri monotone după modele. În urmarea acestor ocupațiuni fără plan și rost desenul nu contribuia la dezvoltarea intelectualității.

Profesorilor de desen din statele-unite, recrutați la început — cu recompense mari — tot dintre Englezi, li-a

fost dat, se afle *metoda desemnului după natură*, prin care se desvoltă dexteritățile corporale deopotrivă și în armonie cu dispozițiunile și puterile spiritului. Procedura este următoarea: a) măsurarea și proporționarea lucrurilor din natură dela distanță; b) întuirea modelului; c) desemnarea conturilor generale cu mâna liberă, ținând cont de dimensiuni; d) desemnarea aceluiaș model, cu instrumente, din aducere aminte. e) Umbrirea. În urmarea acestei proceduri, fiind elevul ținut în continuă activitate spirituală, conștient de lucrarea ce o săvârșește și urmărind un scop dat și înainte cunoscut: i-se desvoltă interesul, buna dispoziție, gustul estetic, fantazia etc. și devine adânc cugetător, activ, energic, conștient, scrupulos, invențios și virtuos.

Iată cauza pentru care i-s'a dat desemnului importanța meritată, introducându-se ca studiu obligator și în școalele populare și pentru care s'a făcut dispoziții și din partea direcțiunii acestui institut, ca tinerii ce vor eși de aici, să se poată folosi și de avantajele acestei discipline întru deslegarea grelei probleme, în serviciul căreia s'au angajat.

În anul acesta s'a făcut numai începutul, cu introducerea *desemnului din natură*, formând elevii din toate cursurile o singură grupă, care în decursul anilor viitori, conform rezultatelor ajunse, se va desvolta sistematic și succesiv în cursuri regulate conform planului de învățământ.

Urmând calea naturală, pe baza metodei inductiv-sintetic, în anul acesta ajuns dela cele mai simple elemente, la desemnarea lucrurilor din sala de învățământ și din economie; desemnarea de ornamente din memorie, aducere aminte, corpuri și figuri geometrice și de ghips cu umbrire, după cum se vede și din lucrările expuse.

Propunător: Iosif Moldovan.

Conspectul elevilor.

A) In despărțământul teologic.

Cursul I.

a) ordinari.

- Gerasim Andru stipendist *)
Pavel Ardelean.
Traian (Laurențiu) Barzu
Aureliu Bușiu.
5. Ilie Chebeleu.
Antoni Chidioșan.
Nicolae Codrin.
Liviu Dehelean.
Victor Iclozan
10. Teodor Iova.
Ioan Jurca.
Nicolae Măginean.
Nicolae Mașcovescu.
Stefan Metes.
15. Ioan (Georgiu) Petrișor.
Ioan Popa (iun.).
Ioan Popa (sen.)
Vichentie Radu.
Dimitrie Roșcău.
20. Sava (Traian Ioan) Seculin.
Alexandru Silaghi.
22. Alexandru Maneran

b) privațiști.

Ilie Cristea.
Moise Popovici.
Petru Vușdea.

*) perdut stipendiul în decursul anului.

- Dimitrie Popovici.
5. Stefan Fofiu
Ioan Trifan.
Ioan Roșu.
Ambrosie Groza.
Georgiu Musca.
10. Georgiu Moldovan.
Ioan Sărăcuțiu.
Nicolae Nuțiu.
13. Mihaiu Andreiu.

Cursul II.

a) *ordinari.*

- Aurel (Ioan) Barna.
Virgiliu Bulz.
Ioan Cioara (stipendist).
Alexandru Ciolac.
5. Terentie Ciorogariu.
Ioan Crăciun.
Ioan Danu.
Vasiliu Danciu.
Victor (Grigorie) Filip stipendist.
10. Emil Gheaja.
Longhin Goșiu.
Iuliu (Constantin Cesaru) Halmagian.
Partenie Mirza.
Andrei Moldovan.
15. Demetriu Morariu.
George (Franți) Muntean *).
Victor Mureșan.
Ioan Neacșa.
Stefan (Stan) Oprean stipendist.
20. Adrian (Corneliu Valeriu) Popescu.
Nicolae Rocsin **)
Dimitrie Șandor.
Sabin Ștefea.
Dimitrie Săliștean
25. Ananie (Octaviu) Serbu.
26. Ioan Todoran.

*) A întrerupt studiul pentru miliție.

**) În decursul anului a trecut de privatist.

b) *privatiști*

- Ioan Buđiu.
Florian Groza.
Petru (Procopiu) Mihuția.
Traian Nagy.
5. Terenție Popa.
Gavril Popovici.
Nicolae Rocsin.
8. David Voniga.

Cursul III.

a) *ordinari.*

- Solomon Becsa.
Moise Bordoș.
Petru Cațaveiu.
George Ciunga *).
10. Stefan Glava.
Ilarion Iacob.
Ioan Ispas stipendist **).
Ioan (Petru Gherasim) Motora
Emilian (Iosif) Păcurariu.
10. George Rocsin.
Valerie George Adrian Popovici.
Ioan (Odillo) Russu.
Stefan Șerban
14. Simeon Stana.

b) *privatiști.*

- Vasile Groza.
Ioan Sirbu.
Traian Micle.
4. Ioan Ispas.

B) Despărțământul pedagogic.

Cursul I.

a) *ordinari.*

- Dimitrie Budiu (solvent).
Mihaiu Costea (gratis).

*) Intrerupt studiul pentru miliție

**) In decursul anului numit de cancelist și trecut de privatist.

- Alexie Dascal (solvent).
 Dimitrie Gaescu (gratis).
 5. Teofil Indrieş (gratis).
 Teodor Magier (solvent).
 Vasilie Mangra (solvent).
 George Moga (solvent).
 Amos Oarce (gratis).
 10. Mihaiu Pleş (gratis).
 Valeriu Popovici (gratis).
 Eutim Serafolean (solvent).
 Ştefan Trif (gratis).
 Ioan Valea (gratis).
 15. Ioan George Vesa (gratis).

b) extraordinari.

Alexandru Păţcaş (solvent).

Cursul II.

a) ordinari.

- Grigorie Ardelean (solvent).
 Teodor Ardelean (solvent) *)
 Ioan Căprar (gratis).
 Emilian Cătană (solvent).
 5. Vasilie Augustin Drincu (gratis).
 Petru Dulhaz (solvent).
 Vasilie Constantin Fărcaş (gratis). **)
 Miron Hereţ (solvent).
 Crăciun Lerinţiu (gratis).
 10. George Luchiciu (solvent).
 Dimitrie Nedescu (gratis).
 Gavril Nuţ (gratis).
 Ioan Petrovici (solvent).
 Pavel Soceriu (gratis).
 Ioan Ţiucra (cvartir liber vipt în oraş).

Cursul III.

a) ordinari.

Teodor Baloşiu [solvent].
 Mihaiu Bocşa [gratis].

*) A părăsit institutul.

**) În decursul anului pe baza examenului, trecut în cursul al III-lea pedagogic.

- Iosif Chişiu [gratis].
 Aureliu Ioan Costan [solvent].
 5. Vasile Dolga rep. [cvarfir liber vipt în oraş]
 Vasile Constantin Fărcaş [gratis].
 George Giurău [solvent].
 Ioan Hărduşiu [solvent].
 Ioan Laza [gratis].
 10. Virgil Lugoian [solvent].
 George Olariu [gratis].
 Constantin Spân [solvent].
 Eugen Spinanţiu [gratis].
 Gavril Ioan Teaha rep. [solvent]. *)
 15. Petru Trailescu [gratis].

Cursul IV.

a) ordinari.

- Cornel Vasile Andru (gratis dar a pierdut beneficiul).
 Aureliu Baia (gratis).
 Eremie Băran (solvent) **)
 Ioan Barbulescu (gratis).
 5. Eugen Valeriu Iosif Bragia (solvent).
 Iosif Bulzan (solvent).
 Ludovic Cioban (gratis)
 Petru Ciongradi (solvent). *)
 Mihaiu Foltuşiu (gratis).
 10. Trifon Lunca (gratis)
 Gavril Mihuţia (gratis).
 George Mihuţa (solvent).
 Teodor Mişcoiu (gratis).
 Maxim Musca (solvent).
 15. George Perian (gratis)
 Alexandru Terenţiu Sala (gratis).
 Ioan Serb (solvent).
 Ioan Silviu Tomuşia (gratis).
 Stefan C A Vulpe (gratis).

b) extraordinari:

- Ioan Cotoară (solvent).
 Ioan Lipovan (solvent).
 Zaharie Moga (solvent).

*) A părăsit institutul.

**) răposat.

Școala de aplicațiune.

Nr. curent	Numele elevului	Nr. curent	Numele elevului
<i>Clasa I.</i>			
1	Petru Birăuț	8	Francisc Suciu ¹⁾
2	Ioan Cioban	9	Teodor Șepețan
3	Iosif Grozav	<i>Clasa IV.</i>	
4	Ilie Groza	1	Teodor Boar
5	Sabin Pascu	2	George Cioban
6	Petru Tuca	3	Petru Cioban ¹⁾
<i>Clasa II.</i>		4	Traian Chirilă ¹⁾
1	George Bondiș	5	Ioan Cotoc
2	Alexandru Chirilaș	6	Eftimie Micorescu
3	Alexandru Esztero	7	Trăian Văradia
4	Alexandru Moț	8	Ioan Vesa
5	Aurel Munzat	<i>Clasa V.</i>	
6	Antonie Mihulescu	1	Romul Bila
7	Nicolae Suciu	2	Iova Boar ¹⁾
8	Alexandru Truța	3	Ioan Cioltea
9	Ștefan Truța	4	Petru Cotoc
<i>Clasa III.</i>		5	Ioan Mihut
1	Petru Andreia	6	Dimitrie Pecican ¹⁾
2	Ioan Costea	7	Ilie Raicu
3	Alexandru Clonda	8	Petru Toma
4	Gavril Chirilă ¹⁾	9	Cornel Toma
5	Ștefan Drăgan	10	George Trăilă
6	Dimitrie Mierla ¹⁾	<i>Clasa VI.</i>	
7	George Secheșan ¹⁾	1	Trăian Pascu.

¹⁾ a părăsit școala.

Programa

examenelor dela institutul ped.-teol. gr.-or. rom. din Arad.

I. Cursul al IV-lea pedagogic.

Mercuri în 6/19 maiu se sistează prelegerile în curs IV pedagogic

Mercuri în 13/26 maiu orele 8—12 examen din religiune, pedagogie, constituție, aritmetică, igienă.

Mercuri în 13/26 maiu orele 3—6 d. a. cant, tipic, muzică.

Joi în 14/27 maiu orele 8—12 limba română, maghiară, germană, fizică, economie.

Joi în 14/27 maiu orele 3—6 d. a. examene private în c. IV ped. și gimnastică în c. IV ped.

II. Examenul scripturistic de cvalificațiune învățătoarească.

Luni 25 maiu (7 iunie) orele 8—12 pedagogie.

Luni 25 maiu (7 iunie) orele 3—7 d. a. limba română.

Mercuri 27 maiu (9 iunie) orele 8—12 a. m. limba maghiară.

Mercuri 27 maiu (9 iunie) orele 3—7 d. a. limba germană.

Joi 28 maiu (10 iunie) orele 8—12 a. m. geometrie.

Joi 28 maiu (10 iunie) orele 3—7 d. a. desen.

Vineri 29 maiu (11 iunie) ora 8—9 a. m. caligrafia.

Vineri 21 maiu (11 iunie) d. a. conferință.

III. Examene de curs.

Sâmbătă 23 maiu (5 iunie) se sistează prelegerile.

Luni 25 maiu (7 iunie) dela 8—12 a. m. cant tipic, muzică c. I—II ped. și c. I teologic.

Mercuri 27 maiu (9 iunie) orele 8—12 a. m. cant, tipic, muzică c. III ped. și c. II teologic.

Joi 28 maiu (10 iunie) orele 8—12 a. m. cant, tipic, c. III teologic.

Joi 28 maiu (10 iunie) orele 4—6 d. a. gimnastică in c. I—III ped.

Vineri 29 maiu (11 iunie) orele 8—12 a. m. cursul II ped. română, maghiară, germană, geografie, economie.

Vineri 29 maiu (11 iunie) orele 3—6 d. a. c. III ped. religiune, pedagogie, istorie, geografie, aritmetică, geometrie.

Sâmbătă 30 maiu (12 iunie) orele 8—12 a. m, c. II ped. religiune, pedagogie, aritmetică, geometrie, istoria nat. istorie.

Sâmbătă 30 maiu (12 iunie) orele 3—6 d. a. c. I ped. religiune, pedagogie, istorie, geografie, aritmetică.

Luni 1/14 iunie orele 8—12 a. m. c. II teol. istoria bisericească, dogmatica, omiletica, română.

Luni 1/14 iunie orele 3—6 d. a. c. I teol. studiul biblic, teologia fundamentală, economie.

Mărți 2/15 iunie orele 8—12 a. m. c. III teol. pastorală, exegeză, catichetică, constituție.

Mărți 2/15 iunie orele 3—6 d. a. c. II teol. morala, exegeza, pedagogia economia.

Mercuri 3/16 iunie orele 8—12 a. m. c. III teol. dreptul canonic, liturgică, economie, igienă.

Mercuri 3/16 iunie orele 3—6 d. a. c. I teol. istoria bisericească, română, pedagogie.

Vineri 5/18 iunie c. III ped. 8—12 română, maghiară, germână, istoria naturală, fizică, economie.

Vineri 5/18 iunie orele 3—6 d. a. c. I ped. limba română, maghiară, germană, istoria naturală, economie.

Sâmbătă 6/19 iunie conferință profesorală.

Duminecă 7/20 iunie Te-Deum și distribuirea testimoniilor.

IV. Examenenele orale de cvalificațiune învățătorească.

Luni, marți, mercuri și joi 1/14—4/17 iunie examenenele orale de cvalificațiune învățătorească.

V. Examenene private.

Luni și marți în 8/21 și 9/22 iunie examene private la ambele despărțăminte.

Mercuri 10/23 iunie eventual zilele următoare conferința profesorală finală.

VI. Școala de aplicație.

Vineri 12/25 iunie examen în școala de aplicație.

Comisari.

La despărțământul teologic: George Popoviciu, iar la despărțământul pedagogic: Vasile Goldiș. Comisar ministerial la exemenenele de cvalificațiune învățătorească dr. Iosif Siegescu.
